

SZAKDOLGOZAT

Gerda Zsuzsa

Debrecen

2010

Debreceni Egyetem
Informatikai Kar

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára és a számítógépek

Témavezető:

Dr. Bényei Miklós

címzetes egyetemi tanár

Készítette:

Gerda Zsuzsa

gazdaságinformatika

Debrecen

2010

Tartalom

I. <u>Bevezetés</u>	4
II. <u>Történeti áttekintés</u>	
1. <i>A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára történetének rövid leírása</i> ..	6
2. <i>A számítógépek megjelenése a könyvtárakban</i>	
2.1. A kezdetek	9
2.2. A könyvtárak fejlesztése	11
2.3. Integrált könyvtári rendszerek	12
3. <i>Az online katalógusok (OPAC)</i>	
3.1. Az OPAC lényege	15
3.2. Felépítése	16
3.3. Keresések folyamatának leírása példák segítségével	18
4. <i>A Corvina könyvtári rendszer</i>	28
III. <u>A Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár és a számítástechnika</u>	
1. <i>A számítógépek alkalmazása, az Aleph integrált rendszer</i>	32
2. <i>A Corvina a DEENK-ban, számítógépes szolgáltatások</i>	34
3. <i>Az állomány digitalizálása</i>	40
IV. <u>A jövő tervei és lehetőségei</u>	47
V. <u>Összegzés</u>	49
<u>Felhasznált irodalom</u>	50

I. Bevezetés

„A könyvben nem is az az érték, ami le van írva, hanem amit kiolvasunk belőle. Minden szó arra való, hogy megindítson bennünk egy folyamatot s mi ezt hitelesítsük.”¹

Érdeklődésem a könyvtár, könyvtári rendszerek iránt négy éve kezdődött, amikor elsős egyetemi hallgatóként beléptem és beiratkoztam a Debreceni Egyetemi Könyvtárba. Később egyre jobban foglalkoztam ezzel a kérdéssel, amikor szakdolgozati témát kellett választanunk. Nem értettem, hogy, működik a könyvek számítógépen való megjelenítése, nyilvántartása és keresése.

A vizsgálódásom középpontjában az integrált könyvtári rendszerek állnak, illetve egy konkrét könyvtáron való bemutatása, ez a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár.

Céлом, hogy bemutassam a könyvtárak fejlődését, digitalizálását és egy konkrét keresőrendszer működését.

Először röviden betekintést szeretnék nyerni a Debreceni Könyvtár történetébe, majd ismertetném a könyvtári automatizálás első lépéseit egészen napjainkig. Felkeltették érdeklődésemet az OPAC katalógusok, így először ebbe a keresési rendszerbe szeretnék bepillantást tenni. Érdekesnek találom ezen rendszerek felépítését és keresési stratégiájukat, melynek lépéseit én magam is kipróbáltam, hiszen egyetemi éveim alatt szükségem volt a könyvtári adatbázisra.

Munkám során hasznos információkat tudtam gyűjteni a könyvtár gyűjteményéből, melyek közül kiemelném elsősorban Horváth Tibor és Papp István : Könyvtárosok kézikönyve című könyv sorozatot. Rengeteg hasznos adatot tudtam segítségével feldolgozni és alkalmazni a dolgozatomban. Emellett az internet lehetőségét is kihasználtam, hiszen már online is elérhető a legtöbb dokumentum.

Az online katalógusok, melyekről említést is teszek, nagy segítségemre voltak a megírás folyamán. Nagy hangsúlyt fektettem a Debreceni Egyetemi Könyvtár digitalizálásának folyamatára, melynek a rendelkezéseimre álló és felhasznált forrásokat legfőképpen a könyvtár

---

¹Az idézet szerzője Kosztolányi Dezső
http://www.grof-szechenyi.hu/kvt_miert.html

elektronikus adatbázisából érhettem el. Ezek a dokumentumok nagy segítségemre voltak, és a témámhoz kapcsolódtak, hiszen amiről szakdolgozatom szól, azt alkalmazni is tudtam.

II. Történeti áttekintés

1. A Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár történetének rövid leírása

Első részben az egyetem, majd a második részben pedig a könyvtár történetéről lesz szó.

A Református Kollégiumot 1538-ban alapították. A kollégium a kezdetektől kezdve fontos szerepet játszott a kultúra fejlesztésben és az anyanyelvű oktatásban egyaránt. Emellett később kiemelkedett a felsőfokú oktatás is, amely lehetővé tette, hogy 1912-ben megalapítsák a Magyar Királyi Tudományegyetemet. Így a kollégium három új tagozatot adott az új egyetemnek, majd később egy negyedikkel bővült, ez az orvostudományi kar.

A II. világháború után az egyetem részekre bomlott, a karok vagy önálló intézményként folytatták munkájukat, vagy teljesen megszűntek. Ilyen önálló intézmény volt a Kossuth Lajos Tudományegyetem és az Orvostudományi Egyetem. A jogi kar teljesen megszűnt. Az agrár-oktatás külön egyetemi rangot 1970-ben kapott. Mivel az egyetem részekre hullott, így a kormány arról rendelkezett, hogy a széttagolt felsőoktatást egyesíteni kellene. Ezért 1991-ben megalapították a Debreceni Universitas Egyesülést (röviden DUE), ezután 1998-ban pedig a Debreceni Egyetemi Szövetséget (DESZ).

Debrecen egyik legtekintélyesebb szervezete, a Debreceni Egyetem 2000. január 1-jén jött létre, amely az ország egyik legnagyobb felsőoktatási intézménye.

Vajon a könyvtárnak az idők folyamán milyen változásokon kellett keresztül mennie, hogy a mai státuszához érkezzen?

1918-ban Debrecen vált az ország központjává, így az Egyetemi Könyvtár nagy szerepet vállalt abban a szellemi erőben, amely kiterjed a határokon kívüli Magyarországra is. A könyvtár igyekezett olyan műveket beszerezni, amelyek magyar vagy magyar vonatkozású irodalmak. De elsősorban a felsőoktatásra koncentrált. Így a könyvtár 1918-ban nyílt meg 10.000 kötettel. 1932-ben tudott beköltözni végleges helyére, amely az egyetem egy külön kialakított részében található.²

Kiemelkedő esemény volt a könyvtár történetében, amikor 1952-ben megkapta a kötelezpéldánygyűjtés jogát és feladatát. Ezután 1997-ben pedig megkapta nemzeti könyvtári jellegét.

---

² Egyetemi könyvtárak Magyarországon : Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Budapest, 2003. , 23-24. p.

A könyvtárat át kellett alakítani, mert kezdett szükségessé válni. A felújított részbe kerültek a hírlap, folyóirat- és zeneműtár, illetve a kéziratár külön gyűjteménye.

1967-ben a hallgatók számára készült egy társadalomtudományi és egy természettudományi kutatóterem.

2001. január 1-jétől a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára egységes irányítású és szerkezetű lett. Közös és egységes feladatokat szolgál, amely nemzetközi és nyilvános. A könyvtár részesül a Magyarországon kiadott minden dokumentumtípusból, mivel országos és regionális feladatkörű bibliotéka. Feladatai közt említhetjük azt is, hogy segíti a határokon túli magyarok egyetemi könyvtárait.

A könyvtár részegységei egységes irányítás alatt állnak. Egy nagy integrálódott tudományos könyvtárak hálózatát alkotja. A könyvtár nagy súlyt fektet az erőforrások jobb kihasználására, az egyetemi közösség információs igényeinek korszerűbb és magasabb színvonalú ellátására, az elektronikus szolgáltatások folyamatos bővítésére. A számítógépes munkálatokhoz 1983-ban kezdtek hozzá. Ekkor kezdeményezték a munka korszerűsítését. A kezdetekben a könyveket illetve folyóiratokat egy programmal vitték a gépekre, ez a program a MicroISIS volt.

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár 1992-ben választotta ki a Voyager, mai nevén a Corvina könyvtári rendszert. Ezt lentebb részletesebben is bemutatom.

Az adatbázis folyamatosan bővül az oktatók, dolgozók publikációival.

1994-től a könyvtárban megtalálható két modern számítógépes kutatóterem terminálokkal és multimédia munkaállomásokkal.

A könyvtár honlapja a <http://www.lib.unideb.hu>, amelyen az oldalátogató megtalálja az adatbázisokat, elektronikus folyóiratokat és egyéb információkat, amelyekre szüksége van.

A könyvtár hagyománya, hogy az egyetem volt híres oktatóinak magánkönyvtárát állományában őrzi és külön-gyűjteményként kezeli.

A mai jelenlegi könyvtári rendszer különböző szakterületi egységekbe helyezi a 136 könyvtári egységet.

2002-ben megnyílt a Társadalomtudományi Könyvtár, amely a jogászoknak és közgazdászoknak az igényeit szolgálják ki.

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár számtalan hazai is külföldi könyvtári szervezet tagja, könyvtári dolgozói jelentős tudományos kutatói tevékenységet végez.³

---

³ Egyetemi könyvtárak Magyarországon : Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, Budapest, 2003. , 24-31. p.

2. A számítógépek megjelenése a könyvtárakban

2.1. A kezdetek

A kezdetekről szól, ahol bemutatom, hogy a könyvtárak életében, mikor és hogyan jelentek meg a számítógépek, hogyan kezdődött a gépesítés, illetve ennek folyamata hogyan játszódott le.

A könyvtárak történetét általában társadalmi formációk, olykor művelődési korszakok szerint szakaszolják. A különböző korokban élő emberek különféle anyagokat és eszközöket használtak ismereteik rögzítésére. Az ókori táblás, majd tekerceses könyvtárat a pergamen-, majd papírkódex, azaz a könyv alakú dokumentumokat tartalmazó könyvtár követte. A 15. század közepétől már megjelentek a nyomtatott könyvek.

Majd a fejlődés meghozta gyümölcsét, és a 19. században elősegítették a nyomtatott dokumentumok jobb és gyorsabb előállítását. Azonban a 20. században új dokumentumokat hoztak létre, új lehetőségeket nyújtottak az információk rendszerezésére. Elindult a gépesítés és automatizálás, melynek lényege és célja, hogy segítse az ember korlátozott fizikai és szellemi képességeit.

A könyvtári automatizálás területei:

- A könyvtári funkciók gépesítése,
- Elektronikus források használata,
- Online hozzáférés távoli elektronikus forrásokhoz,
- A hivatali munka automatizálása.
- Digitalizálás

Az automatizálás céljai közé tartoznak a szolgáltatások színvonalának, minőségének javítása, illetve olyan igények kielégítése, amelyek nem lehetségesek kézi módszerekkel.

A számítógépek és a hálózati technika elterjedése megváltoztatta az információhoz jutás folyamatát illetve a barátságos felhasználói felület kialakítását. A könyveket felváltják az adatbankokban illetve CD-ROM-kon, DVD-ken található információk. A könyvtáraknak alkalmazkodniuk kell az új, megváltozott információs igényekhez.⁴

---

⁴ Horváth Tibor – Papp István : Tóth Gyula : A könyvtár történelmi szerepváltásai In : Könyvtárosok kézikönyve 3. Budapest 2001.,18-34. p.

A könyvtárak feladata, hogy biztosítsák mindenki számára az információhoz való hozzáférést társadalmi korlátok nélkül. Képesnek kell lenniük arra, hogy a hatalmas információáradatban megtaláljuk a keresett információt. A modern technikák alkalmazása, e technikai eszközök biztosította lehetőségek beépítése a könyvtári szolgáltatásokba elengedhetetlenül szükséges.

A 70-es 80-as években a számítógépek még csak a munkák segítéseképpen jelentek meg. Az írógépet, a különböző adatfeldolgozásokat felváltotta a számítógép. A megnövekedett információáradat feldolgozásának, tárolásának és visszakeresésének leghatékonyabb eszköze a számítógép, illetve a számítógépek együttműködésén alapuló információs rendszer.

Az igazi áttörés a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején jelentkezett, amikor a katalógusok, a bibliográfiák készítésénél számítógépeket használtak. Az automatizálás megkönnyítette a kölcsönzési nyilvántartást, különösen azért mert a könyvtárak több tízezer beiratkozott olvasóval rendelkeznek.

Ezek után a további fejlődést az internet kialakulása követte. A világháló nemcsak a hagyományos értelemben vett könyvtári lehetőségeket bővíti, hanem kapcsolatokat, gyorsabb ritmust és praktikus, hasznos információt is jelent. A támogatott könyvtárak mindegyikében megszokottá vált azóta az internethasználat. Segítségével alighanem megsokasodtak a lehetőségek mind a könyvtárak, mind pedig a felhasználók számára is. Az informatikai fejlesztések körében fontos elem volt az integrált könyvtári rendszerek, szoftverek megvásárlása.

Az internet helyi és regionális hálózatokból felépülő globális számítógépes adatátviteli hálózat, amelyen az adatforgalom egységes szabványok szerint folyik.

1969-ben az Egyesült Államok programjaként született meg az ARPANET (Advanced Research Project Agency Network). Azért hozták létre, hogy a kommunikáció mindenféleképp fennmaradjon az amerikai kormányzervek és a katonai irányítás között. Működése a következő: a megcímezett adatsomagok csomópontról csomópontra haladnak, a küldőtől a címzettig. Ha meg is semmisülnek a csomópontok, a küldemények tovább haladnak a háló működő részén.

A megfelelő szoftver és hardver alkalmazása után az egyes intézményekben kialakultak a helyi hálózatok (LAN). Nagyobb városokban, egyetemeken nagyobb hálózatokat építettek ki, amelyek nagyobb területet lefedtek (WAN).

Az internet alapvető protokollja a TCP/IP protokollcsalád. Csomagkapcsolásos működés, és kliens-szerver forgalom jellemzi. A TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) protokollok gyűjteménye, amely azt irányítja, hogy az adat hogyan haladjon keresztül a hálózaton.

A TCP olyan egységes adatsomagokra tördeli az adatot, amelyeket a hálózat hatékonyan tud kezelni, és a küldeményt ilyen csomagokban küldi ki a hálózatra. Megállapítja, hogy minden csomag megérkezett-e a rendeltetési helyére. A csomagokból visszaállítja az eredeti dokumentumokat.

Az IP becsomagolja és megcímezi a dokumentumokat. Képessé teszi a hálózatot arra, hogy a címzés alapján a dokumentumokat a rendeltetési helyére továbbítsa. Meghatározza, hogy mekkora dokumentumrész kerüljön egy csomagba.⁵

2.2. A könyvtárak fejlesztése

A kilencvenes évek elején jelentek meg és terjedtek el a digitális könyvtárak. Előnyei közé sorolhatjuk, hogy az adatokat gyorsabban és könnyebben el tudjuk érni, különböző formátumú információkat a multimédia segítségével meg tudjuk jeleníteni. Egyre több adatot tudunk tárolni, mivel növekszik a tárolókapacitás, és az információk egyre kisebb helyen elférnek. Az eredményes keresés szempontjából felhasználóbarát kommunikáció alakult ki ember és számítógép között.

A fejlődés ezen a téren óriási, hiszen a dokumentumokhoz való hozzáférés időben korlátlan és példányszámtól eltérően bármikor hozzáférhetünk.

A digitalizálás során gondoskodnak az eredeti mű megóvásáról.

A technika fejlődése során az információk, dokumentumok nagyobb része nem papíron, hanem elektronikus formában jelennek meg. A digitális dokumentumokhoz könnyebb hozzájutni, illetve biztonságosabb az állomány védelme.

Mielőtt elkezdeném felvázolni a fejlődés menetét, kitérést tennék a fejlesztés fontosabb tényezőire. Az évek során nem csak a könyvtárak számára, hanem az emberiség számára is

---

⁵ Horváth Tibor – Papp István : Tóth Gyula : A könyvtár történelmi szerepváltásai In : Könyvtárosok kézikönyve 3. Budapest 2001., 34-38. p.

nyomatékos előrelépést jelentett az internet elterjedése, gépi rendszerek bevezetése és a nemzetközi adatbázisok kialakulása és folyamatos fejlődése. Ezek használata lehetővé teszi azt, hogy a művet bármilyen formában meg tudjuk jeleníteni. Mivel az internet bárhol elérhető, így a könyvtárak gyűjteményéhez is akármikor hozzá tudunk férni.

Az elektronikus dokumentumok feldolgozásával az ISBD/ER (*International standard bibliographic description for electronic resources*) foglalkozik.⁶

2.3. Integrált könyvtári rendszerek

Az integrált könyvtári rendszerek (IKR) olyan alkalmazói szoftverek illetve szoftvercsomagok, amelyek a könyvtári munkafolyamatok automatizálására, gépesítésére hívatottak. Az integrált jelző arra utal, hogy az IKR-ek moduláris szerkezetűek és az egyik modulban felvett adatokat a másik modulban is fel lehet használni.

Az IKR a hatvanas, hetvenes években jelent meg először. Ekkor használták az első main frame-eket, vagyis az azonosítóval ellátott könyveket és olvasókat programozva összekapcsolták és szétkapcsolták a kölcsönzés folyamata alatt.

Az első igazi IKR-rel a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején találkozhattunk. Banki rendszereket alakítottak át könyvtári alkalmazói szoftverekké.

Az IKR harmadik generációja a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején jelent meg. Ezek határozták meg a mai rendszerek sajátosságait.

Azonban a 21. századra megjelentek a negyedik generációs könyvtári szoftverek, melynek segítségével különböző információforrásokat és dokumentumokat fel tudnak dolgozni a könyvtárosok.

Az integrált rendszereket három csoportra oszthatjuk: kis, közepes és nagy könyvtári rendszerekre.

Kis könyvtári rendszerekről beszélünk, amikor nem moduláris szerkezetűek és egyszerű funkciókkal rendelkeznek. Általában kicsi könyvtárakban használják.

---

⁶ Horváth Tibor – Papp István : Könyvtárosok kézikönyve 1-2., Budapest, 2001.

A közepes és a nagy könyvtári rendszerek között nem igazán van különbség. De megkülönböztethetjük köztük a könyvtári rendszer által kezelt tranzakciók összetettségét.⁷

Az IKR-ek adatbázis-kezelője a relációs adatbázis-kezelő szoftverek (pl. Sybase, Microsoft SQL Server), vagy a könyvtári rendszert kifejlesztő cég saját fejlesztését használja (pl. TINLIB). Lényeges olyan rendszert választani, amely hardver független, hordozható, azaz bármilyen operációs rendszeren futtatható.

A könyvtári rendszereknek alkalmasnak kell lenniük arra, hogy bármely modulban dolgozva a külső rendszerekből adatokat vehessünk át illetve azoknak adatokat közvetítsünk. Az adatbázisuk legyen alkalmas az internet és multimédia források feldolgozására, illetve az adatbázisból való közvetlen elérhetőségre.

Az integrált könyvtári rendszereknek szükségük van olyan paraméterekre, amelyek kielégítik a könyvtárral szemben támasztott követelményeket.

Fontos, hogy a könyvtár működéséről jelentéseket, statisztikákat készítsünk. Mert csak így tudjuk figyelemmel követni, illetve ellenőrizni pl. amikor a kölcsönzés során hiba keletkezik.

Fontos elv az is, hogy az adatbevitelnél, archiválásnál és adatcserénél visszatükröződjön a metaadatok MARC szabványban rögzített elve.

Az adatok mentésénél több lehetőség is adott legyen, mint pl. éjszakai mentés, köteget mentés.

Az integrált könyvtári rendszerek paraméterei

Flexibilitás

A rendszernek gondoskodnia kell arról, hogy a magyar karakterek mellett, más nyelvek karakterkészlete is elérhető legyen. Biztosítani kell a printer definiálást, vagyis azt, hogy a rendszer el tudja érni a legkülönbözőbb printereket mint pl. HP printerek, receipt printerek. Fontos, hogy a számítógépes hálózati források úgyis elérhetőek legyenek, hogy a rendszerből ki kelljen lépni.

Kommunikáció és parancsok

---

⁷ Bakonyi Géza - Kokas Károly : Bevezetés a könyvtári informatika alapjaiba Szeged, 2006. , 47-57. p.

Ellenőriznünk kell a parancsok magyar fordítását. Problémát okozhat, ha különböző könyvtárakban a parancsokat más-más módon nevezik el. Az interaktív mód az az állapota a rendszernek, amikor ellenőrizzük, hogy a rendszer által adott válaszok, választási lehetőségek megfelelőek-e. A felhasználó számára a kommunikáció és a hibaüzenetek legyenek választhatóak. Mindig legyen elérhető online help.

Karakterek kezelése

Az ASCII kódtábla az angol ábécé betűit és alapvető írásjeleit tartalmazza. Elfogadott szabvány, miszerint a 32-hez a szóközt, a 48-57 értékeknek a 0-9 számjegyeket, a 65-90 számoknak az angol ábécé nagy betűit, a 97-122 értékeknek a kisbetűket rendeli.

Az ANSEL kódolást a MARC21-ben használják, olyan karakterek leképezésére, amik valamilyen grafikus elemet tartalmaznak. Működése abból áll, hogy a grafikus jeleket kombinálja egy alapkarakterrel, így ki tudja fejezni a speciális karaktereket.

Az UTF8 egy veszteségmentes, változó hosszúságú Unicode karakterkódolási eljárás. Alkalmas az e-mail vagy weblapok számára.

Szerviz és biztonsági előírások

A rendszert fel kell készítenünk, ha különböző problémák lépnének fel a működés során. Az üzenetek segítik a felhasználót a mentési lehetőségek választásában. Fontos, hogy a műveleteket végig tudjuk követni, és ellenőrizni, hogy ezen elemzések segítségével a hibát ki tudjuk javítani.⁸

Új verziók

Fel kell készülnünk arra, hogy a rendszert készítő cég új verzióval áll elő, így fontos, hogy az új verzió installálása során az adat kompatibilitása biztosított legyen.

---

⁸ Bakonyi Géza - Kokas Károly : Bevezetés a könyvtári informatika alapjaiba Szeged, 2006. , 57-63. p.

3. Az Online katalógusok (OPAC)

3.1. Az OPAC lényege

A könyvek és információk keresésére szakdolgozatomban az OPAC rendszert választottam, melynek bemutatására ebben a részben kerül sor.

A szakirodalom egységesen Online Public Access Catalog-nak (rövidítve OPAC) vagyis magyarul nyilvános számítógépes könyvtári katalógusnak említi. Ez azt jelenti, hogy a könyvtári és lokális hálózatba (LAN) bekötött terminálokról, továbbá valamilyen szintű csomagkapcsolt hálózaton, illetve telefonmodem híváson keresztül bárholnan a könyvtár számítógépen rögzített tényleges állománya a szöveges adatbázis keresés általános szabályai szerint lekérdezhetők, kinyomtathatók, illetve letölthetők.

A nagyobb könyvtárakban már követelmény, hogy legyen OPAC modul.

Az OPAC modul mind a könyvtárosok, mind a helyben olvasók számára elérhetővé teszi azon szolgáltatásokat, amelyek a kereséshez szükségesek. A modult általában telnet program segítségével tudjuk elérni, de egyre gyakoribb a web felületen elérhető katalógus is.

Az OPAC rendszer előnyei közé sorolhatom, hogy időben nem korlátozott, a könyvtár bezárása után is elérhető. A katalógus nemcsak az adott könyvtárból érhető el, hanem otthoni számítógépekről is. A digitalizálás lehetővé tette a felhasználók számára, hogy a keresendő dokumentumról több információt is meg tudjanak, illetve a keresés során több keresési feltétel szerint is meg tudják találni a keresendő művet. Mint például szerző, cím, kiadás dátum vagy kulcsszó szerinti keresés.

Az OPAC rendszerrel szemben támasztott követelmény, hogy a felhasználói felület legyen változtatható, meg kell lennie a könyvtáros, helyi és távoli felhasználói jogosultságoknak. Biztosítani kell a megfelelő megjelenítési formátumot a különböző felhasználók részére. A felhasználónak lehetősége legyen a számára megfelelő nyelvű katalógus kiválasztására. Ha szükséges, akkor a rendszer alkalmazzon tiltásokat.⁹

---

⁹ Bakonyi Géza - Kokas Károly : Bevezetés a könyvtári informatika alapjaiba Szeged, 2006. , 63-72. p.

3.2. Az online katalógus, az OPAC felépítése

A fejlesztők különböző felületeket alakítottak ki, de ezek többé-kevésbé megegyeznek. Céljuk volt, hogy a felhasználói igényeket kielégítsék.

A keresőfelület több lehetőséggel rendelkezik, úgymint a kulcsszavas és böngésző keresés az indexekben, parancsnyelvű keresés, találati halmazok megjelenítése, szűkítése, bővítése és mentése. Ezen kívül más beállításokat is tartalmaz a modul. Ilyenek például a nyomtatási opciók beállítása vagy háttér színének beállítása.

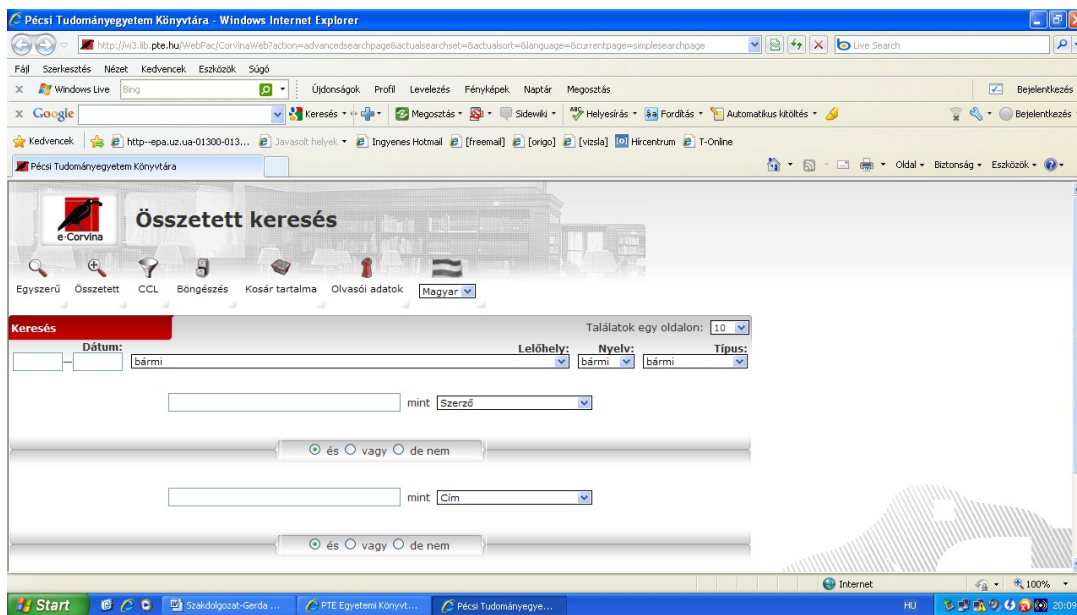
Fontos tényező az adatbázis beállítása, mert ettől függenek a keresés általános körülményei. Ha relációs adatbázisban keresünk, akkor azt a SELECT parancs kiadásával tehetjük meg, amely paraméterezhető. Vagyis itt dől el, hogy az adatbázisban milyen táblákat, a táblákban pedig milyen mezőket fogunk látni. Ezek a táblák és mezők mind megkereshetőek, de ha nagy az adatbázis, akkor ez az eljárás lassúvá válhat. Ennek megoldására, a keresést indexek segítik. Ezek egy vagy több mező adatait tartalmazzák.

A keresési nyelvet szimpatikusabbá alakították a fejlesztők az indexekben való keresést illetően. Az indexek kialakítása függ az adott rendszer lehetőségeitől és a könyvtár igényeitől. Azaz a kialakítás során mennyire közelíti meg a memória, a tárolási kapacitás használatát és az adatok elérési idejét. Ha túl sok mezőt definiálunk, akkor az nagy mennyiségben ronthatja az indexek használhatóságát.

Amikor a felhasználó keres, akkor a rendszer kiadja azokat az információkat is, hogy az adott szerző még milyen műveket írt, szerkesztett, fordított, illetve azokat az alkotásokat, amelyek róla szólnak.

Lényeges, hogy a mai OPAC moduloknak milyen a grafikus felülete. A grafikus kezelőfelületnek megvan az a hátránya, hogy csak meghatározott mennyiségű opció érhető el egy felületen, anélkül, hogy a felület zsúfolttá válna. Az egyes alternatívákat nyomógombokkal, gördülő menüvel aktivizálhatjuk.

Kereséskor a keresési felületen megjelennek a legfontosabb indexek, amelyek a következők: szerző, cím, tárgyszó, szakjelzet, kiadó, kiadási év, nyelv. Ezt egészíti ki a keresési módszer kétféle típusa közötti választása. Ezt a következő ábra szemlélteti.

1. ábra Keresés típusa

Ha a kulcsszavas keresést választjuk, akkor az indexek releváns szavaira, azaz kulcsszavakra keresünk rá. Ez az index kiválasztásával és a megfelelő kulcsszó illetve annak csonkolt változata beírásával történik. A kulcsszó természetes vagy egy szakjelzet mesterséges nyelvi kifejezése lehet. A csonkolás vonatkozhat egy karakterre, vagy tetszőleges számú karakterre is. A csonkolás történhet a kifejezés elején, végén és belsejében, illetve többszörösen.

Ha nagy a könyvtár, akkor az indexek tartalmazzák a helyrajzi és leltári számot, a példány vonalkódját és a bibliográfiai rekord azonosítóját is. Be tudjuk állítani, hogy a találati listán egyszerre mennyi találatot jelenítsen meg.

Ha a felhasználó nem tudja pontosan, hogy mit is keres, akkor be tud állítani olyan keresési lehetőséget is, amely segítségével a keresési találatok között már könnyen ki tudja választani a neki megfelelőt. Például olyan könyvet keres, amelynél a szerző Petőfi vagy Arany. Ezzel bővítjük a keresést. De szűkíthetjük is azáltal, hogy a keresési feltételek megadásánál kritériumot adunk meg. Például olyan könyveket keresünk, amelyek címében szerepel a magyar szó és 2001 után adták ki.

A keresés alapvető része a history file, vagyis történeti fájl. A rendszer elmenti az összes keresési kérdéseket, amelyekre később hivatkozhatunk, megjeleníthetjük és felhasználhatjuk.

Fentebb említettem, hogy a keresésnek több változata létezik. Eddig a kulcsszavas keresést mutattam be, most pedig a böngésző keresés működéséről lesz szó.

A böngésző keresés nem közvetlenül keres. A keresés két lépésben történik. Először fellapozzuk az adott indexet egy tetszőlegesen megadott betűkapcsolatnál, majd az indexben történő lapozgatás után megjelöljük az index tetszőleges számú elemeit és az azokhoz tartozó bibliográfiai rekordokat lekérdezzük. Ennél a keresésnél általában csak négy indexet használhatunk, a szerző, cím, tárgyszó és szakjelzet indexeket. Itt általában a kezdő felhasználók is könnyen meg tudják keresni az adott könyvet, olvasmányt.

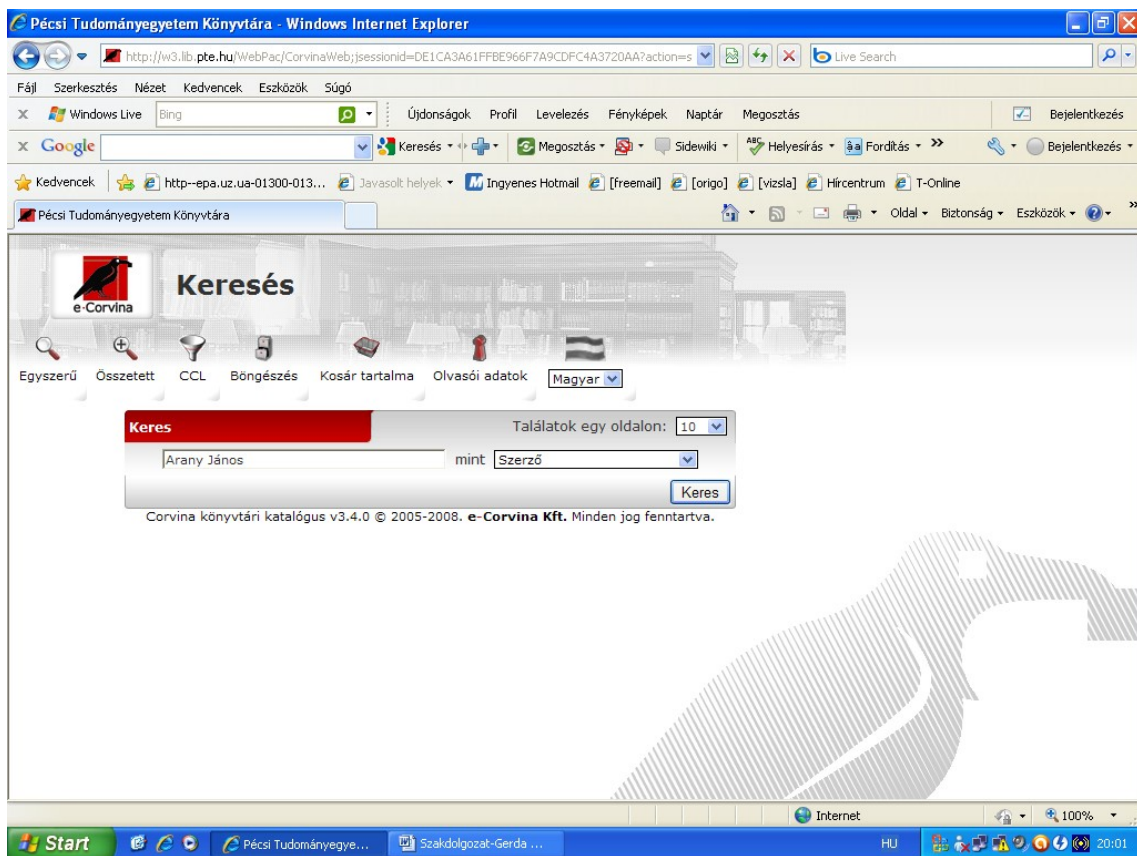
3.3. Az online katalógusokban való keresések folyamata

Az online katalógusok legtöbb változata az interneten keresztül érhető el, és rendelkeznek standard szolgáltatásokkal. Ide sorolhatjuk az egyszerű és összetett keresést, keresőlisták böngészését, keresés szavak alapján illetve a logikai operátorok használatát. A katalógusok között az eltérés a tartalmukban vehető észre. A könyvtárak többségében még együtt használják a cédulakatalógust és az online katalógust is.

Tehát a kereséseket csoportokba sorolhatjuk, melyeket a következőekben mutatok be.

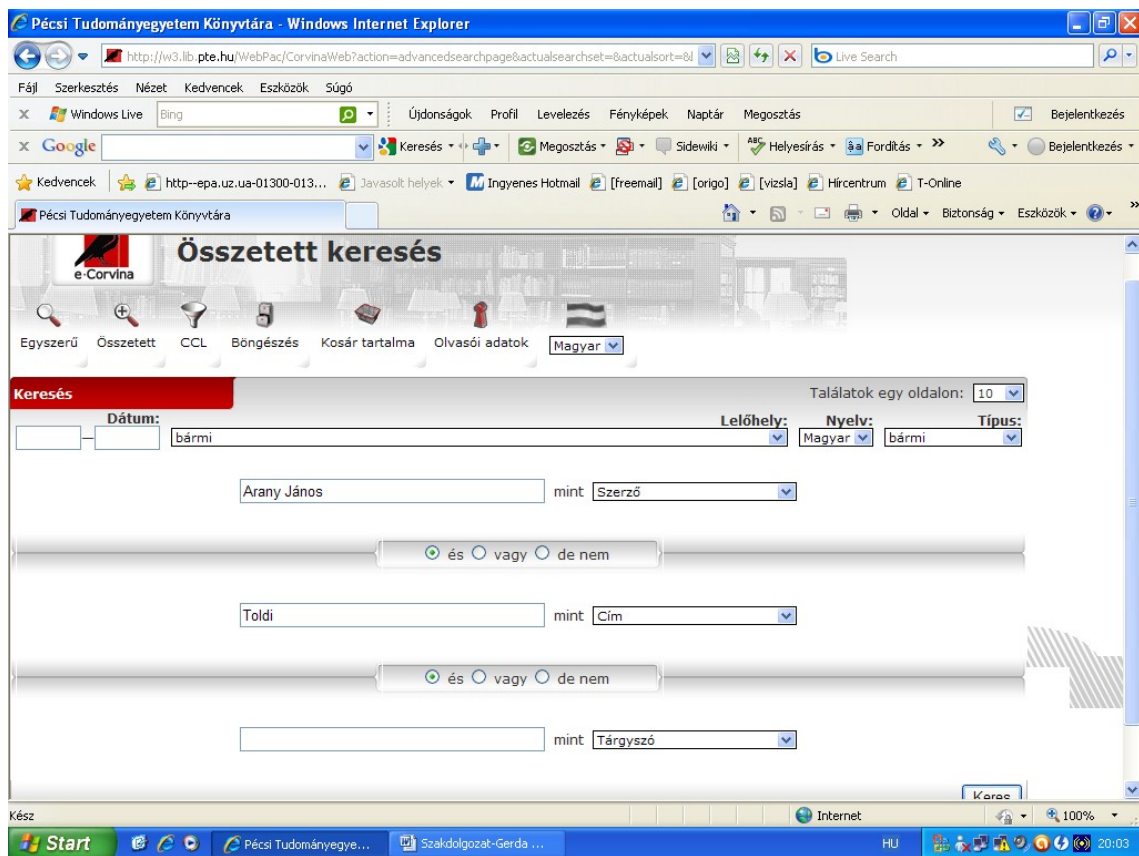
- a) A keresést végezhetjük szavak alapján, mint azt már korábban említettem. Így ezt a részt már nem részletezem.
- b) Meg tudunk különböztetni egyszerű és összetett keresést. Általában amikor megnyitjuk az adott katalógust, először az egyszerű kereséssel találkozunk. Ezután mi tudjuk beállítani, hogyha összetett kereséssel kívánunk keresni.

Az egyszerű keresést akkor érdemes használni, ha konkrétan tudjuk, hogy milyen olvasmányt vagy dokumentumot keresünk.

2. ábra Egyszerű keresés

Az összetett keresés már komplikáltabb. De ez sokkal több segítséget nyújt az olvasónak, több keresési beállítást tudunk beállítani vele, melyek alkalmazásával tudjuk szűkíteni a keresést.

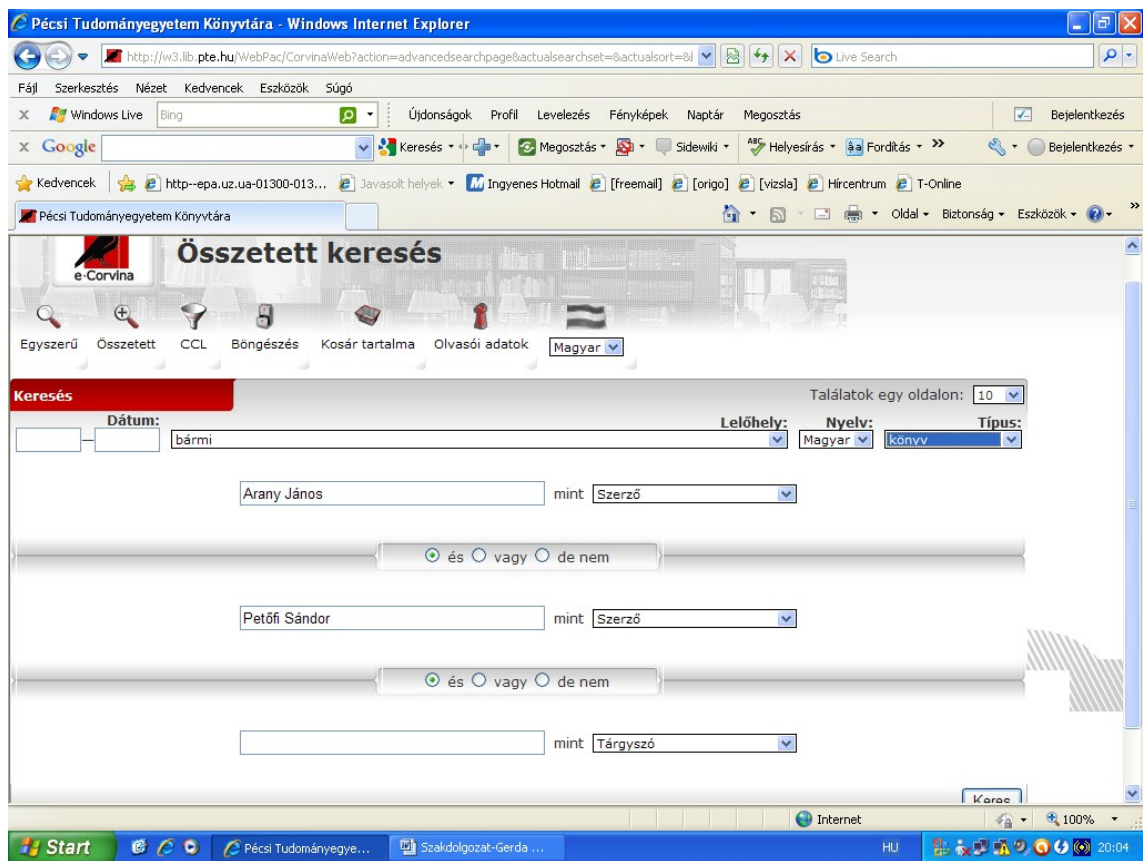

3. ábra Összetett keresés

Példaként én a keresésben beállítottam a nyelvet magyarra, Szerzőnek Arany Jánost, címnek pedig a Toldit. De ezen kívül további beállításokat is látunk. Úgy, mint a Dátum, Típus és a Tárgyszó.

- c) A keresés során alkalmazhatunk logikai operátorokat, melyek szintén könnyítik és gyorsítják a keresés menetét. Három logikai operátort különböztetünk meg: AND, OR és NOT.

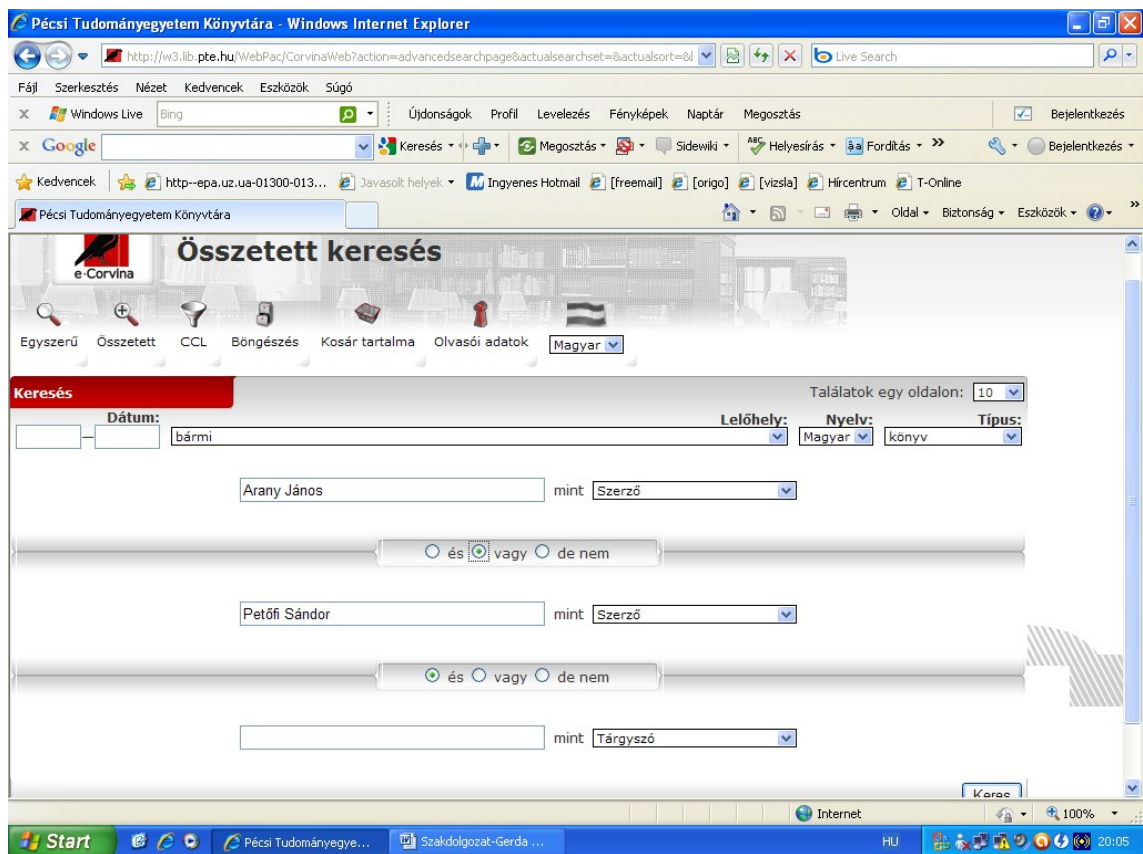
Az AND = ÉS operátorral azokat a műveket fogja előkeresni a rendszer, amelyek az ÉS operátorral vannak összekapcsolva.

4. ábra And operátor

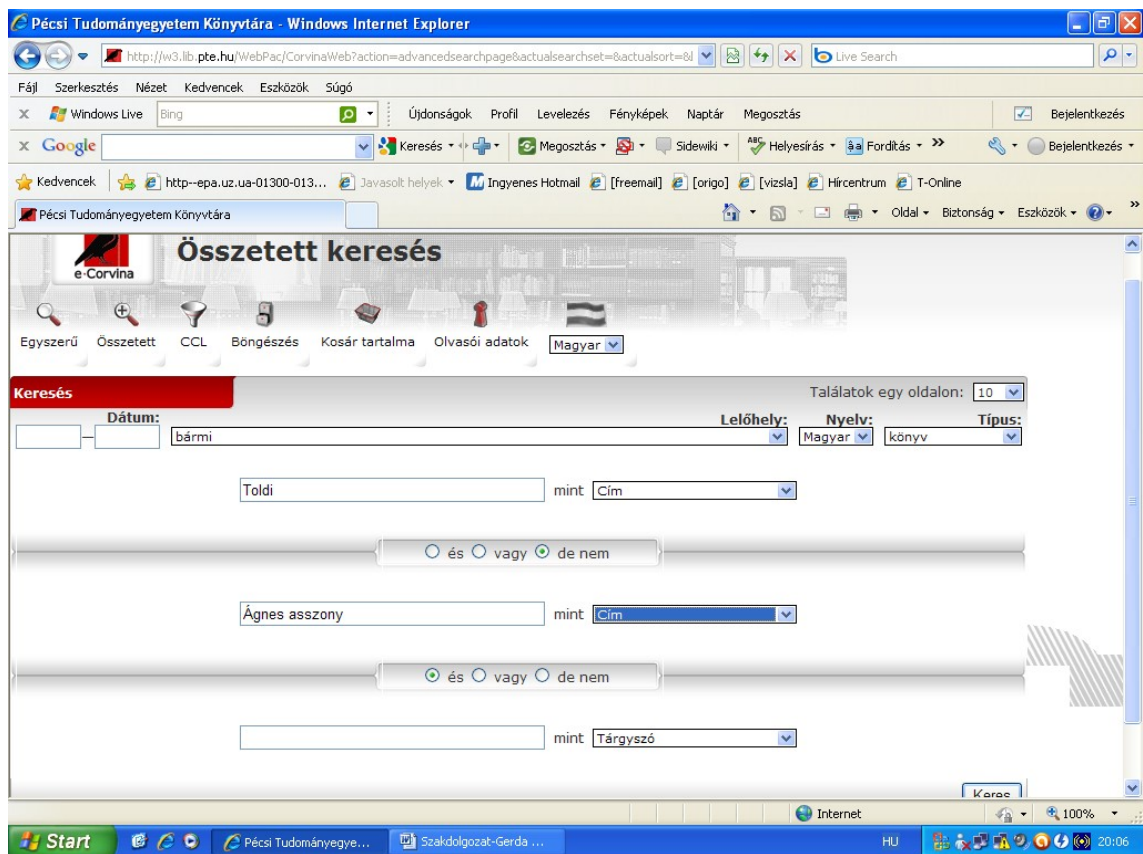
Beállítottam az és operátort, így a kereső Arany János és Petőfi Sándor műveit fogja megjeleníteni.

Az OR = VAGY operátor alkalmazásával azon rekordokat tudjuk megjeleníteni, amelyek az OR operátorral vannak összekapcsolva.

5. ábra Or operátor

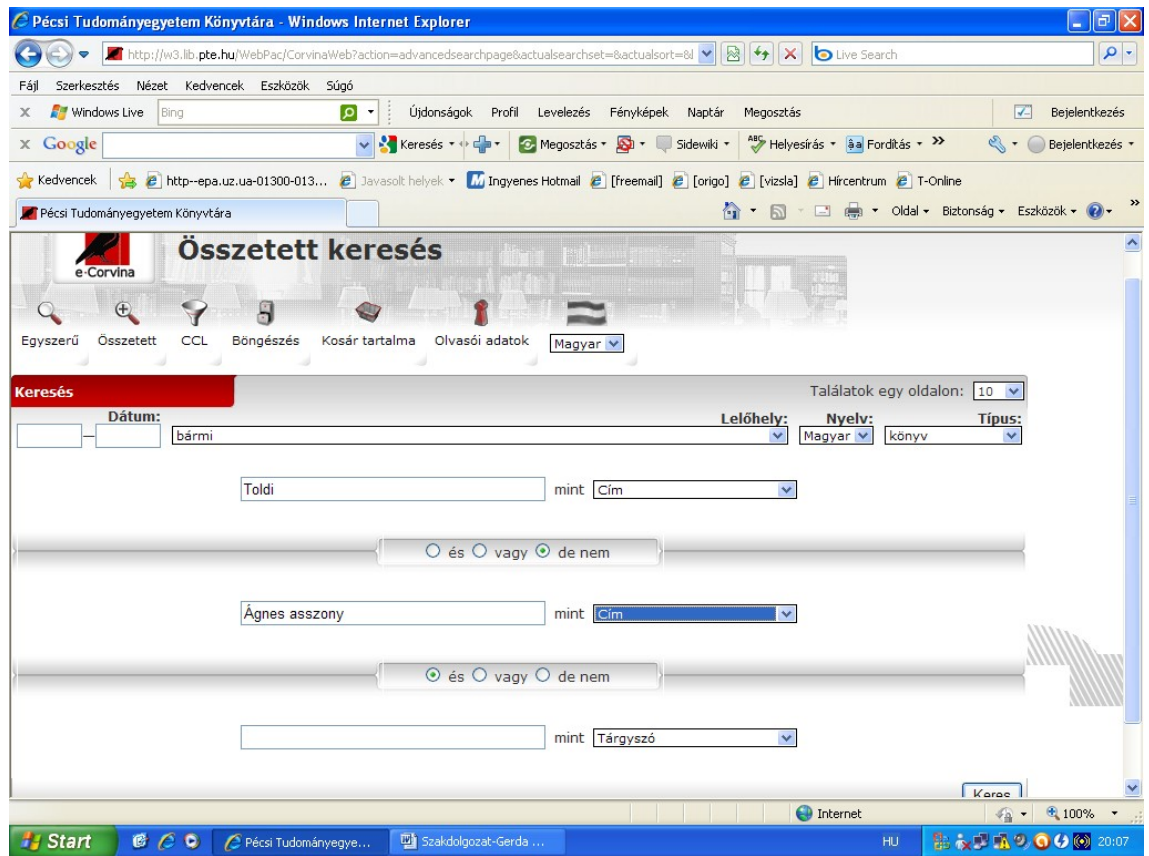
A NOT = DE NEM logikai operátor segítségével meg tudjuk keresni azon olvasmányokat, amelyek tartalmazzák az első szót, de nem tartalmazzák a NOT utáni kifejezést.

6. ábra Do not operátor

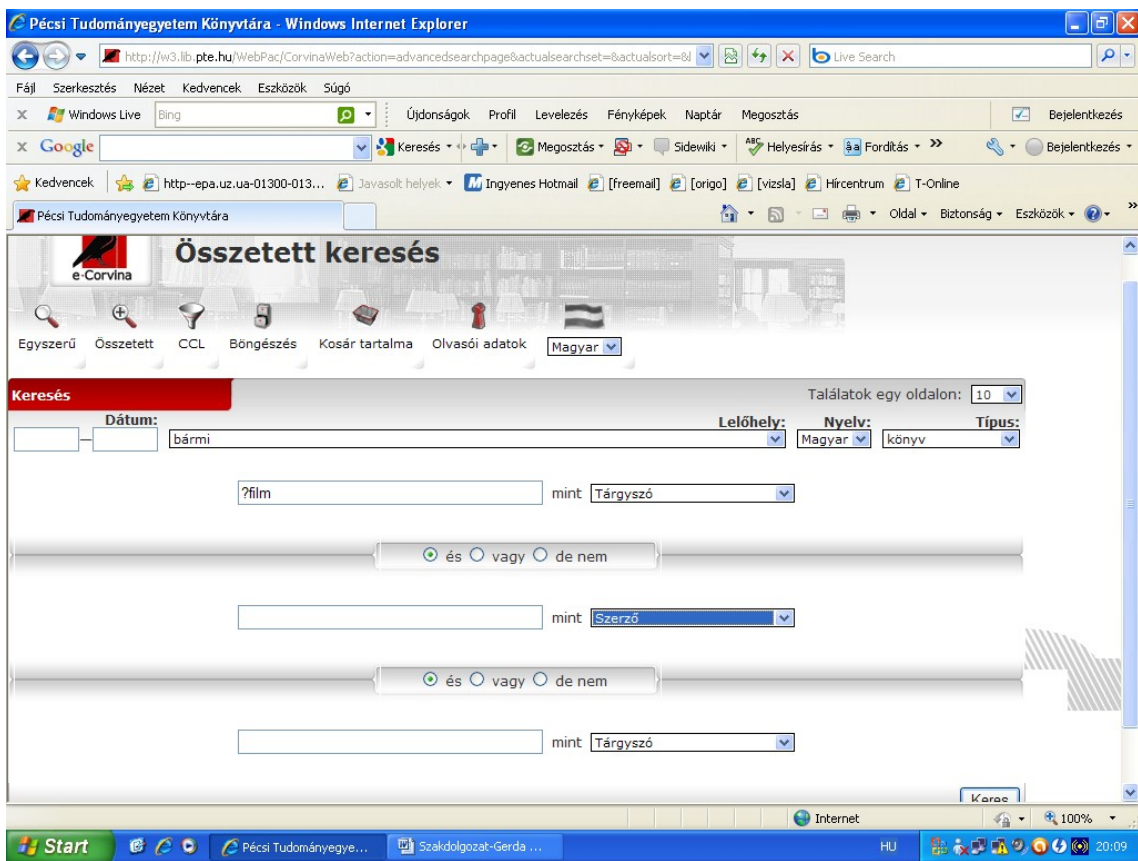
Ennél a beállításnál azokat a műveket fogja megkeresni, amelyeknek a címe a Toldi, és kizárja azokat, amelyeknek az Ágnes asszony.

d) Keresésnél a szavakat csonkolhatjuk is, ezzel könnyítve a keresést.

7. ábra Csonkolás

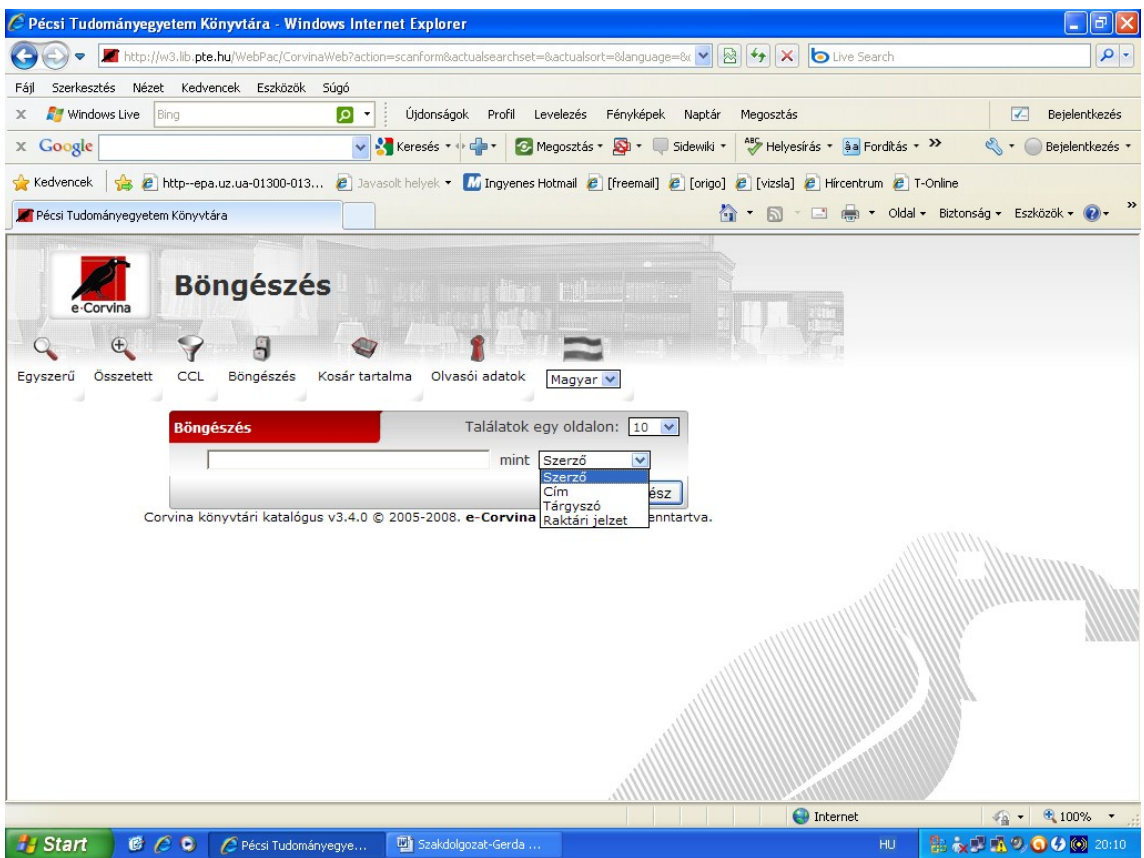
Ha a keresett szó után teszünk egy ? jelet, akkor azon műveket fogja előkeresni, amelyben szerepel a film szó úgy, mint például filmtörténet vagy filmművészet. Azaz valamilyen szó áll a film után.

8. ábra Csonkolás, ? használata

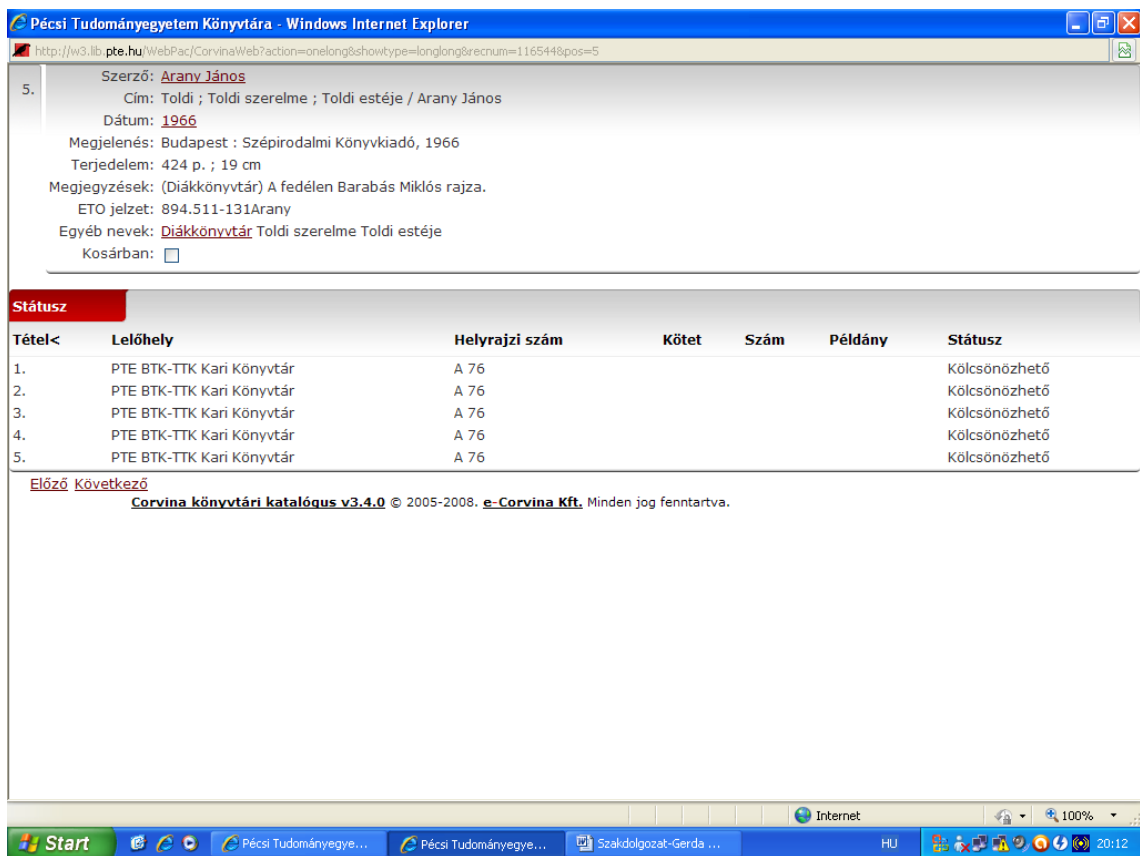
Másik lehetőség, ha a szó elé tesszük a ?-et, így azt érjük el, hogy olyan szavakra fog keresni, amelyekben a film szó előtt van valamilyen szó. Mint például játékfilm.

- e) Utolsó pontban a keresőlisták böngészését mutatom be. Itt meg kell határoznunk, hogy milyen listában akarunk keresni. A könyvtárak, könyvtárosok maguk döntenek el, hogy a katalógusban milyen listák szerepeljenek.

9. ábra Böngészés

Ha végeztünk a kereséssel, akkor, ha rákattintunk a kikeresett műre, olvasmányra, akkor meg tudjuk tekinteni, hogy kölcsönözhető-e, raktárban van-e, helyrajzi számát illetve ha kikölcsönözte már valaki, akkor annak mikor van a határideje.

Szerző: [Arany János](#)
Cím: Toldi ; Toldi szerelme ; Toldi estéje / Arany János
Dátum: [1966](#)
Megjelenés: Budapest : Szépirodalmi Könyvkiadó, 1966
Terjedelem: 424 p. ; 19 cm
Megjegyzések: (Diákkönyvtár) A fedélen Barabás Miklós rajza.
ETO jelzet: 894.511-131Arany
Egyéb nevek: [Diákkönyvtár](#) Toldi szerelme Toldi estéje
Kosárban:

Státusz

Tétel<	Lelőhely	Helyrajzi szám	Kötet	Szám	Példány	Státusz
1.	PTE BTK-TTK Kari Könyvtár	A 76				Kölcsönözhető
2.	PTE BTK-TTK Kari Könyvtár	A 76				Kölcsönözhető
3.	PTE BTK-TTK Kari Könyvtár	A 76				Kölcsönözhető
4.	PTE BTK-TTK Kari Könyvtár	A 76				Kölcsönözhető
5.	PTE BTK-TTK Kari Könyvtár	A 76				Kölcsönözhető

[Előző](#) [Következő](#)
Corvina könyvtári katalógus v3.4.0 © 2005-2008. **e-Corvina Kft.** Minden jog fenntartva.

10. ábra Találatok megjelenítése

A rendszer további lehetőségeket is tartalmaz. Ha a Korábbi keresések menüpontra kattintunk, akkor visszatekinthetjük, hogy korábban miket kerestünk. Az Olvasói adatok részben beléphetünk saját kódunkkal és jelszavunkkal, melyet a könyvtárba való beiratkozáskor kapunk. Itt megnézhetjük, hogy jelenleg milyen könyveket kölcsönzünk, mikor jár le a kölcsönzési idő, illetve ha már lejárt, akkor itt tudjuk meghosszabbítani.

4. A Corvina könyvtári rendszer

4.1. A Corvina integrált könyvtári rendszer, funkció, jellemzői

A Corvina rendszer célja, hogy a könyvtárak, könyvtárosok munkáját segítsék. Biztosítják a nyílt, szabványos, jól dokumentált kezelőfelületeket. A fejlesztők fontosnak tartották, hogy a könyvtárak között meg legyen az együttműködés. Alkalmazhatóak kis- illetve nagykönyvtárakban egyaránt. A jogosultsági rendszer a funkcionális és szervezeti megosztást is támogatja. Biztosítják az adatok védelmét és a hatékony felhasználói munkamegosztást.

A Corvina belső adatstruktúrája a USMARC szabványt követi, de valamennyi kezelői felületen támogatja a HUNMARC-ot is, ami lehetővé teszi a többi elektronizált könyvtárral történő egyszerű adatcserét. A keresés során támogatott szabványok a Z39.58 (CCL) és a Z39.50. Az adatbázis CCL felülete TCP/IP szabványos protokollon keresztül tetszőleges Telnet vagy SSH ablakból, vagy HTML protokoll segítségével bármilyen böngészőből elérhető. A rendszer támogatja az OAS (Open Archive Standard) protokoll használatát. Ez a megoldás azért hasznos, mert így a rendszer adatszolgáltatóként tud csatlakozni a Nemzeti Digitális Archivumhoz (NDA).

A rendszer egyik legfontosabb tulajdonsága, hogy nyitott. Azaz biztosítja a rendszerek átjárhatóságát, hierarchikus összekapcsolását és az egymás közti kommunikációt. Ez a jellemző tette lehetővé, hogy elsőként kialakuljon a VOCAL rendszer, majd később a MOKKA rendszer.

A könyvtárak jövőjében fontos szempont, hogy együttműködjenek és útjuk a centralizáció felé vezessen. A Corvina kétféle együttműködési modellt is támogat.

Elsőként bemutatom a közös infrastruktúra használatán alapuló együttműködési modellt. Ennek használatánál a szerver közös, ahol az együttműködő könyvtárak külön adatbázisokat alkalmaznak. Előnye, hogy a szerver és az üzemeltetési költség kisebb illetve a könyvtárak saját indexelési és katalógizálási stratégiát tudnak kidolgozni. Hátránya viszont az, hogy duplikálódnak a bibliográfiai leírások és törzsadatok.

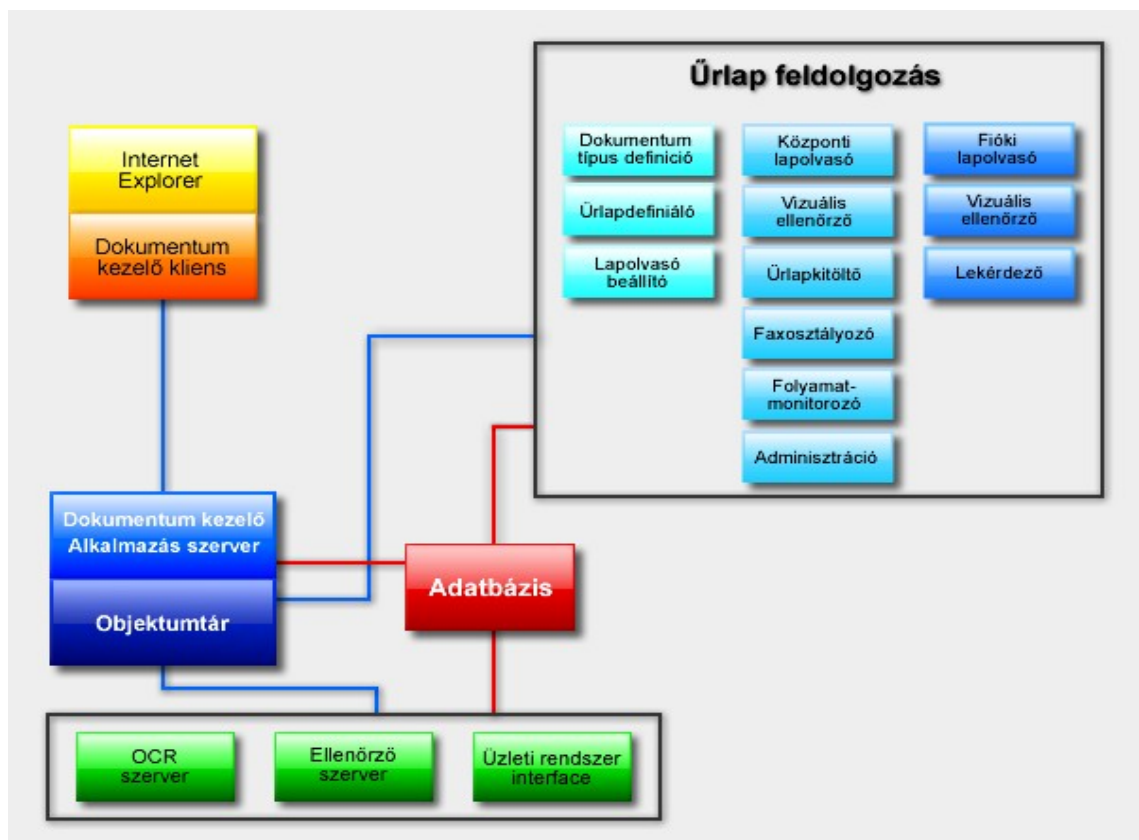
Második modell jellemzője, hogy a könyvtáraknak közös a szerverük és közös adatbázisban dolgoznak. Ezzel a megoldással még jobban csökkenthetik a költségeket. Hátránya lehet, hogy a könyvtáraknak nem azonosak az igényeik. Erre a problémára keresett választ a

Corvina rendszer, amelyben a könyvtárak saját kölcsönzési és reklamálási politikával, saját költségkeret rendszerrel, saját állomány- és olvasó nyilvántartással rendelkeznek. Biztosítja, hogy a könyvtárak csak a saját adataihoz férhessenek hozzá.

A Corvina mindkét modell esetén rendelkezik referenciával.

A rendszer biztonsága megfelelő. Biztosítja az adathozzáférés biztonságát a jogosultságoknak megfelelően, és a meghibásodások által okozott adatvesztések minimalizálását, az ajánlott mentési rendszer segítségével.

4.2. A Corvina rendszer felépítése

11. ábra Corvina felépítése

A Corvina rendszer kliens szerver felépítésű. Központi gépe az UNIX szerver, a rendszer adatainak tárolására az Oracle, vagyis a központi gépen futó relációs adatbázis kezelő rendszer alkalmas. Linux vagy Windows operációs rendszerekre alkalmazhatjuk.

A felhasználók lokális hálózaton vagy interneten keresztül csatlakozhatnak a központi gépekhez.¹⁰

4.3. Keresés a Corvina rendszerben

A Corvina több felületet biztosít a könyvtári katalógusokban való kereséshez, mivel az olvasóknak, könyvtárosoknak illetve könyvtári vezetőknek különböző igényeik vannak. A fejlesztők törekedtek, hogy a keresőfelületek a legmegfelelőbbben testreszabhatóak legyenek. Így a rendszer megkülönböztet: webes keresőt, olvasói keresőt és könyvtárosi keresőt.

A keresés során gondoskodtak arról, hogy a felhasználó számára lehetőséget biztosítson a rendszer, a legváltozatosabb keresési kérdések megfogalmazására és megválaszolására. Valamint a könyvtárosok rendelkezhessenek arról, hogy a keresési lehetőségek közül melyeket kívánnak hozzáférhetővé tenni, vagy letiltani.

A Corvina keresőfelületén a következő adatok jelenhetnek meg: bibliográfiai adat, állományinformáció, beszerzési információ, kölcsönzési információ, munkamenetre vonatkozó információ.

A beállítások során a könyvtárnak döntenie kell arról is, hogy a felhasználó mely katalógusban kereshet. A keresés lehetséges egyszerre több katalógusban is.

4.4. Corvina és az elektronikus dokumentumok

A Corvina támogatja az elektronikus dokumentumokat is. Biztosítja ezen dokumentumok bibliográfiai leírásának elkészítését, az elektronikus dokumentumok tárolását és hozzáférésének korlátozását.

Az elektronikus állományok kezelését az objektumszerver biztosítja. Az objektumszerver egy saját fejlesztésű háttértér.

---

¹⁰ Corvina rendszer – dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján

III. A Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár és a számítástechnika

1. A számítógépek alkalmazása, az Aleph integrált rendszer

A könyvtárakban ma már szinte elengedhetetlen az internet használata. A dokumentumok beszerzésére, az információk közvetítésére, az elektronikus dokumentumok tárolására, kezelésére és megtekintésére nagy segítségünkre van az internet.

Mint a legtöbb könyvtárban, a debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban is elengedhetetlen az OPAC használata, amely mindenki számára elérhető, szabadon használható számítógépes katalógus. Az online katalógus segítségével a számítógépes szolgáltatások elérhetőek a felhasználók számára. Tehát a számítógépek segítségével, az interneten keresztül tájékozódhatunk a könyvek, dokumentumok lelőhelyéről és elérhetőségéről.

Vajon a könyvtári integrált rendszerek meg tudnak-e felelni a folyamatosan fejlődő szolgáltatások, elektronikus könyvtárak igényeinek? A fejlesztők erre keresik a választ, és próbálnak mindig valami újabb rendszerrel előállni, hogy megfeleljenek a modern világ követelményeinek.

Az OPAC segítségével a könyvtárosok be tudják azonosítani a könyveket többféle jellemzőik alapján: a címük, szerzőjük, kiadási évük, kiadási helyük, kiadójuk alapján. Fontos jellemző az URL azonosító is (*URL = Uniform Resource Locator = egységesített forrásmegjelölő*), amely egyértelműen azonosítja a szolgáltatást.

A fejlesztők folyamatosan bővítik és fejlesztik a keresőrendszereket, hiszen az internet is folyamatosan fejlődik. Azonban vannak olyan szolgáltatások, amelyeknek megváltozhat vagy meg is szűnhet a lelőhelye (vagyis az URL azonosítója). Így ez gondot okozhat a könyvtárosoknak, mivel a könyvtárak egyik alapvető jellemzője az állandóság. Fontos feladatuk, hogy az olvasóknak folyamatosan rendelkezésükre álljanak a dokumentumok minden időbeni elérésében. Ez a probléma minden keresőrendszernél gondot okozhat, így a debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárnak is fel kell készülnie az esetleges problémák

elkerülésére. De létezik egy szabványosított törekvés az IETF keretein belül (*IETF = Internet Engineering Task Force = az internet műszaki feladataival foglalkozó bizottság*). Célja, hogy létrehozza az URN szabványt (*URN = Uniform Resource Name = egységes, állandó lelőhely megnevezés*). Annak érdekében, hogy gyorsabb legyen a szabvány kivitelezése, az OCLC (*OCLC = Online Computer Library Center*) létrehozott egy névszolgáltatást, ez a PURL (*PURL = Persistent URL = állandó URL*). Ez a szolgáltatás alapjában véve URL, abban különböznek, hogy nem közvetlenül egy internet erőforrásra mutat, hanem egy közbülső névfeloldó szolgáltatásra. A PURL szerver visszaadja a felhasználónak azt az URL-t, amely a szolgáltatás pillanatnyi lelőhelyét azonosítja. Ezután a felhasználó ugyanúgy folytathatja munkáját, mivel csak egy HTTP átirányítás történt. (*HTTP = HyperText Transfer Protocol = hipertext-továbbító hálózati szabvány*)

A számítógépek megjelenése további előnyöket jelent a felhasználók számára. Egy művet egyszerre többen is olvashatnak, hiszen csak meg kell nyitni a számítógépen. A kliens a dokumentumot, vagy annak részét ki tudja nyomtatni, le tudja menteni otthoni használatra. Az elektronikus dokumentumok idő után nem használódnak el.¹¹

Az Aleph integrált rendszer

Az Aleph integrált könyvtári rendszer ipari szabványokon alapul. A rendszer célja a rugalmasság és a könnyű használat.

Magyarországon könyvtáranként különbözik, hogy milyen integrált szoftvert használnak az egyes könyvtárak a könyvtári munkafolyamatok digitalizálásához. Van könyvtár, amely saját fejlesztésű programot használ, de a nagyobb könyvtárak inkább beruháznak egy komplex rendszerbe.

Az Aleph rendszer legújabb változata az Aleph 500. Egy Oracle adatbázisból, teljeskörű Unicode készlet támogatásából, XML kezelési jelentésekből, és az egyéb jelentős alkalmazásokhoz kapcsolódó API linkekből kiinduló rendszer. Az Aleph előnye, hogy

---

¹¹ http://tmt.info.omikk.bme.hu/print.html?id=2106&issue_id=62,
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2106&issue_id=62,
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=725&issue_id=43, továbbá Corvina rendszer – dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján

alakítható, azaz bármilyen méretű könyvtárakban alkalmazhatóak. Többnyelvű, vagyis több betűkészletet és írást enged meg, mint az eddigiek. A felhasználó nem csak a könyvtári gépekről érheti el a keresett dokumentumot, hanem akár otthonról is.

A kereséshez nem kell más, csak egy web böngésző, és a felhasználó bármikor bárhol hozzáférhet a keresendő dokumentumhoz. Az egyértelmű erőteljes keresési eszközök lehetővé teszik h az olvasó alap vagy fejlettebb keresést végezzen.

A teljesen integrált Aleph rendszer támogatja az ISO ILL-t, a Z39.50 keresési funkcióval. ¹²

Katalogizálás az Aleph rendszerben

Az ALEPH katalogizáló modul integrálja a katalogizáló funkciókat a rendszer valamennyi egyéb funkciójával. A fontosabb bibliográfiai eszköz interface-éhez kapcsolódva, az adatokat Unicode-ban menti el (*Unicode = a különböző írásrendszerek egységes kódolását és használatát leíró nemzetközi szabvány*). Támogatja a MARC és a nem MARC formátumot is. A klienseknek egyetlen adatbázist szolgáltat, amelyhez a könyvtárosok meghatározhatják a helyi mezőket, amikhez érvényesítés és indexelés kapcsolódhat. Alapértelmezett funkció gombok segítik a gyors szövegbevitelt. Elérhetőek a szövegszerkesztő eszközei is, amelyek segítik a hatékony munkát. Ellenőrzések és további lehetőségek biztosítják a katalogizáló rekordokat. A rekordok indexszelése azonos időben történik, hogy a katalogizálás eredménye azonnal használható legyen. A rekordokat és az adatokat a szállítóktól, a bibliográfiai alkalmazásokból és más könyvtárakból importálhatnak a Z39.50 protokollon keresztül.

Az Aleph rendszer megkeresi a katalogizált környezethez tartozó helyi és távolabbi authority fájlokat (authority fájl = besorolási állomány, egységesített névalakok listája). Automatikusan létrehozza és karbantartja az authority rekordból bibliográfiai rekordba kapcsolódó linkeket. Az authority és bibliográfiai rekordok integrációjának kezeléséről jelentéseket készít. ¹³

---

¹² http://www.exlh.hu/termek_aleph.htm

¹³ http://www.exlh.hu/termek_aleph.htm

2. A Corvina a DEENK-ban, számítógépes szolgáltatások

A Corvina rendszer szállítója az e-Corvina. A legelső felhasználója 1994-től a Debreceni Egyetem. Emellett más egyetemi könyvtárak, megyei könyvtárak is használják.

A Corvina rendszer egy integrált könyvtári rendszer, amelyben az egyes műveleteket kezelő modulok közös adatbázisban dolgoznak. Azonban a szükséges adatokat átadják egymásnak.

Moduljai:

1. Kereső modulok (JavaPAC és WEBPAC, amely a külső elérést teszi elérhetővé)
2. Katalogizálás és egységesített adatok kezelése
3. Kölcsönzés
4. Gyarapítás
5. Folyóiratmodul
6. Statisztika
7. Rendszeradminisztráció

A Corvina adatforgalma:

- Külső adatbázisok: azok az adatok tartoznak ide, amelyekkel a Corvina bibliográfiai és besorolási adatokat cserél.

A bibliográfiai és besorolási adatok importja történhet más Corvina adatbázisból, vagy a MOKKA és az ODR adatbázisból, illetve bármely Z39.50 protokoll alatt futó adatbázisból.

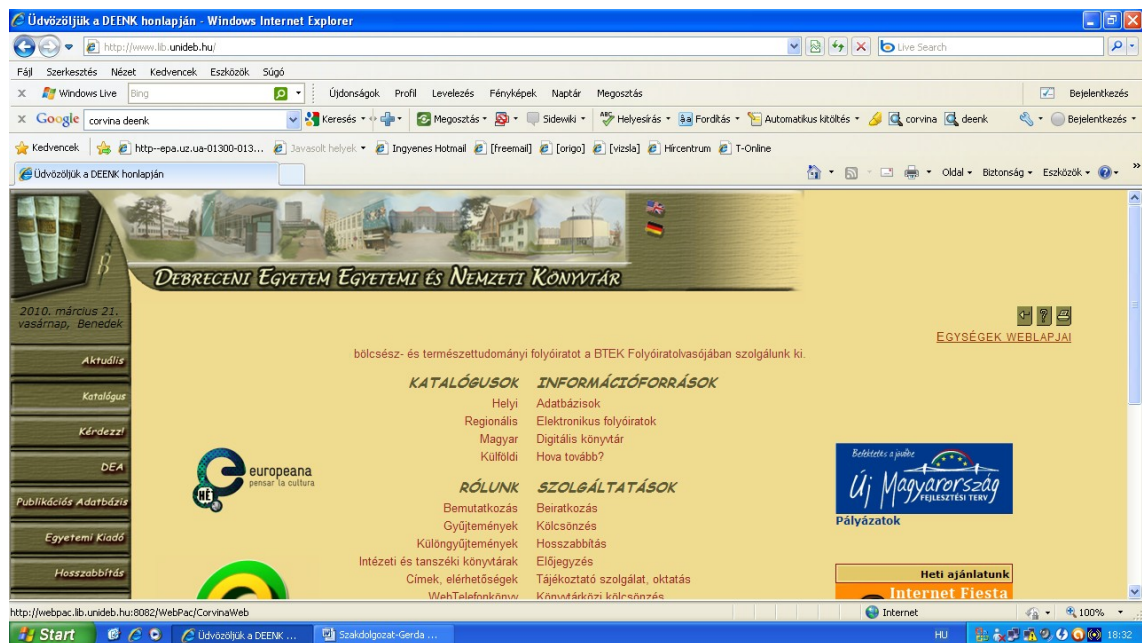
Ezen adatok exportja a MOKKA és az ODR adatbázis felé irányulnak.

- Központi adatbázis: bibliográfiai és kötelezően kapcsolódó besorolási adat, mely tartalmaz rekordokat.
- Példányinformációk: a bibliográfiai és kölcsönzési adatbázishoz kapcsolódnak. A példányinformációk azok az információk, amikor egy mű adott kiadásáról készítenek egy bibliográfiai rekordot. A különböző példányok adatait a példányrekordok rögzítik, amelyek a bibliográfiai rekordhoz kapcsolódnak.

- Kölcsonzési információk: itt megtalálhatóak az olvasó adatai, a könyv vagy dokumentum kiadása, visszavétele, hosszabbítása, raktári kérések előjegyzése illetve a lejáratí felszólítások.
- Gyarapítási adatok: itt kezelik a szállítókat, a rendelési javaslatokat, majd a javaslatokat. Itt tartják számon a rendelések pénzügyeit, az állományba vételt illetve az állományellenőrzést.¹⁴

Keresés a Corvina rendszerben:

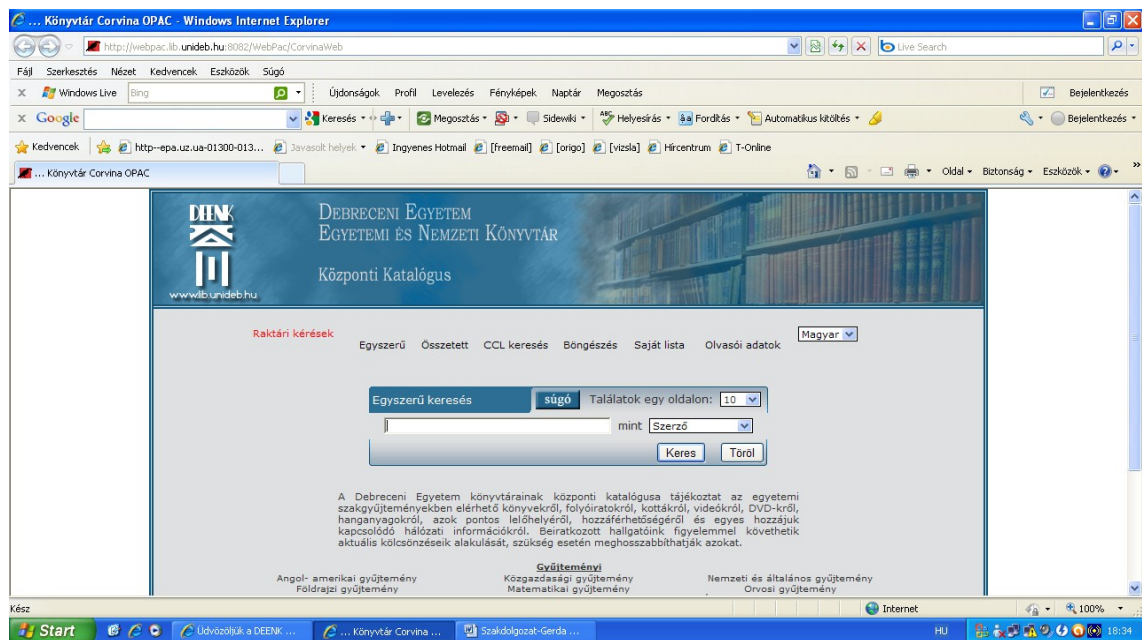
A Corvina rendszert a továbbiakban kétféle szemszögből mutatom be. Elsőként, otthonról a <http://www.lib.unideb.hu> címen érhetjük el a keresőrendszert.

12. ábra Debrecen Corvina

Itt többféle lehetőség tárul a szemünk elé. De ha mi a katalógusokban szeretnénk keresni, akkor kattintsunk a Katalógus gombra.

¹⁴ Keresés a Corvina adatbázisban – dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján, továbbá, A könyvtár : elektronikus információk tárolója, közvetítője, előállítója – dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján

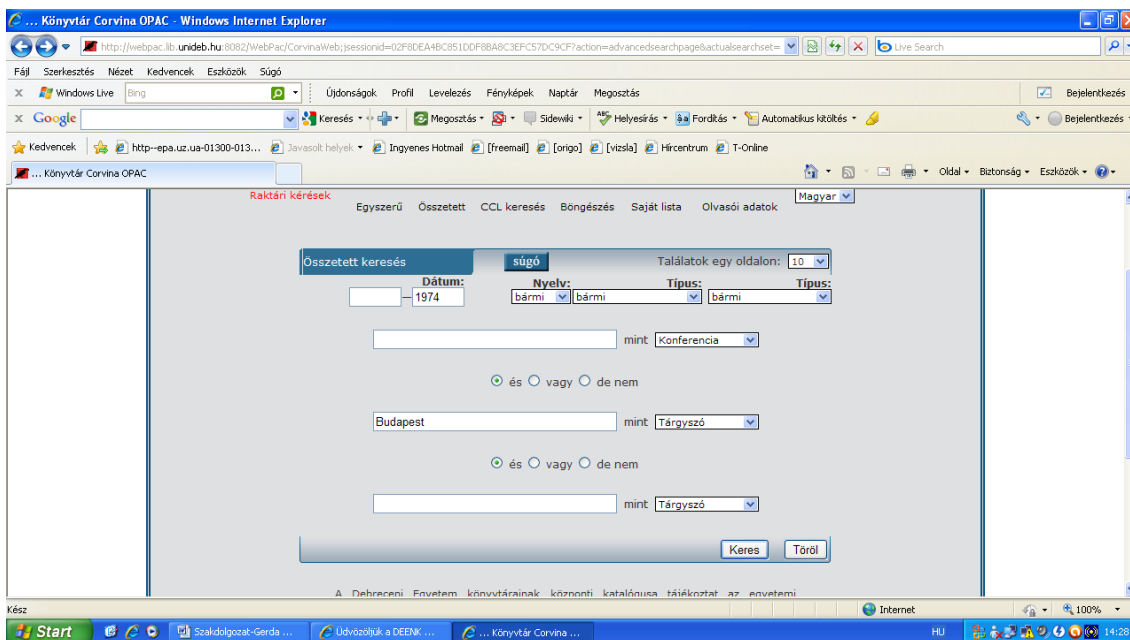
13. ábra Corvina Katalógus

Ezen az oldalon használhatjuk az egyszerű keresést, az összetett keresést, illetve böngészést, ahogy azt korábban, az OPAC katalógusoknál már említettem. Itt tehát a kulcsszavas keresést alkalmazhatjuk, amelynek többféle típusa van:

- Kereshetünk a bibliográfiai rekordok indexeiben. Ide sorolhatjuk a cím, szerző, kiadó stb. kulcsszavakat.
- Szavas keresés: a legjellemzőbb szót írjuk be a keresőbe. Alkalmazhatjuk a csonkolás műveletét, amit már fentebb részleteztem.
- Több indexben is tudunk keresni, itt használhatom a logikai operátorokat: az and, az or, a not operátorokat külön-külön vagy együtt alkalmazva.

Példán keresztül illusztrálnám a keresés menetét.

Legyen a feladatunk megkeresni egy 1974-es budapesti konferenciát. Ehhez az összetett keresést használjuk:

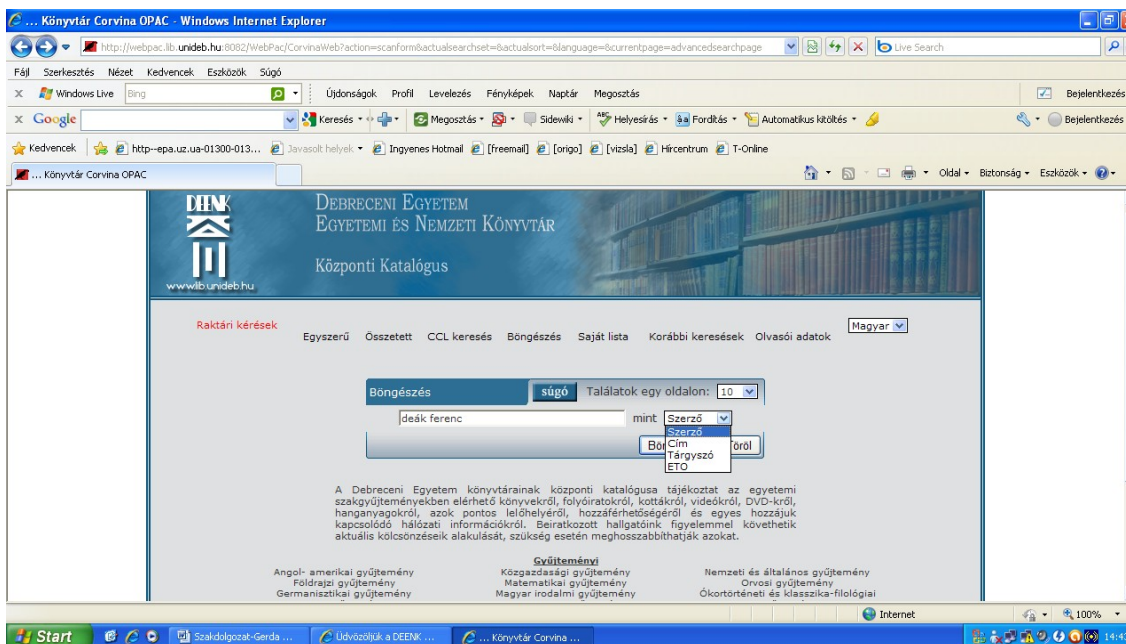
14. ábra Összetett keresés a Corvinában

Ezután a keresés gombra kattintva, a Corvina rendszer kiadja a találatokat, és mi kiválaszthatjuk a nekünk legmegfelelőbbet. A találatok között is meg tudjuk könnyíteni a keresést, ha a Rendezés görgetősávbán kiválasztjuk, hogy milyen szempont szerint szeretnénk kiválasztani a nekünk legmegfelelőbbet. Az én példám esetében, beállítom a Rendezés görgetősávbán a Dátum csökkenő parancsot. Így könnyebben kiválaszthatom a keresett dokumentumot.

Ha az olvasó a böngésző keresést választja, akkor a következőkre kell odafigyelnie.

Szerző, Cím, tárgyszó és ETO rekordok közül választhatunk. Ha ezt elvégeztük, és elindítottuk a keresést, akkor a böngészés eredményeképpen kapott listák sok járulékos információt tartalmazhatnak nekünk. Ilyen pl. az azonos nevű szerzők megkülönböztetése, könyvsorozat elemeinek megtalálása stb.

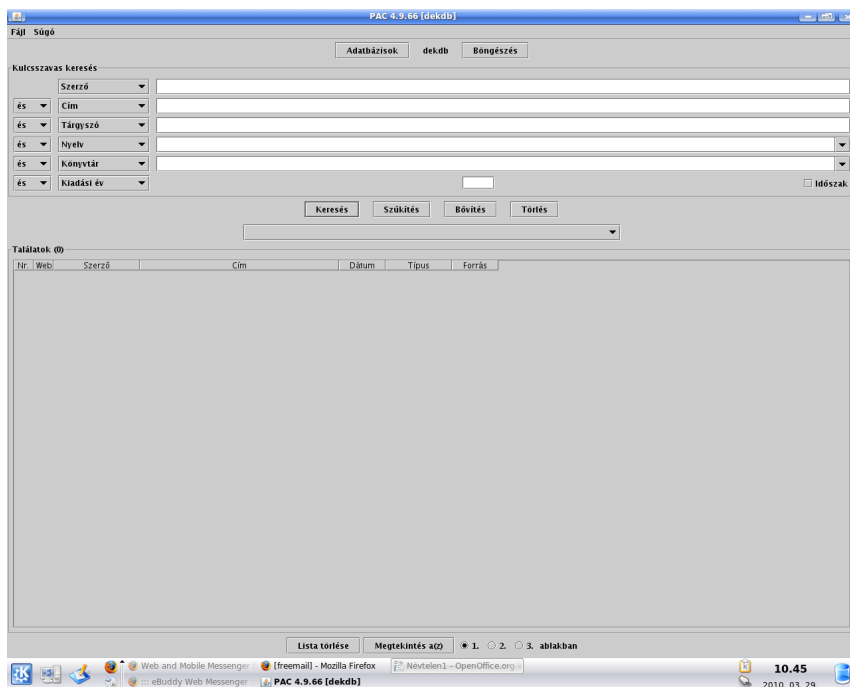
A böngésző kereső alapértelmezett beállításban csonkolási műveletet tartalmaz, így nem kell a keresendő szó után vagy elé %-t tennünk. Jó tanács, hogy a keresés elején a keresendő címet, neveket az elejétől kezdve kell beírni, de a kezdő névelő elhagyható.

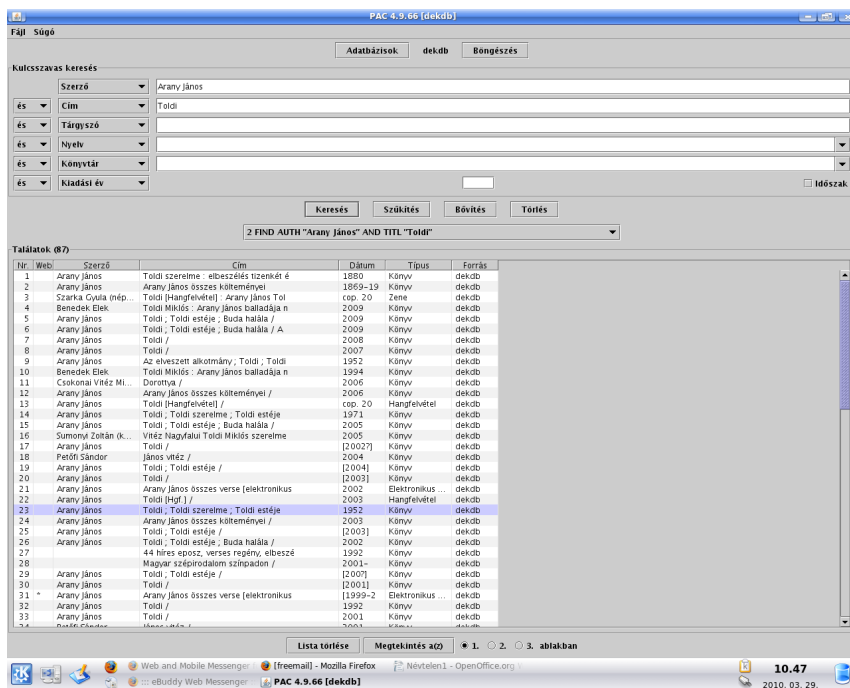
15. ábra Böngészés a Corvinában

Ez a keresési mód rengeteg találatot fog elénk tárni. Deák Ferenc összes műve, irománya megtalálható. Az eredményül kidobott találatokon belül is tudunk keresni. A találatoknál a kereső jelzi, hogy azon a találaton belül mennyi találat van.

Második lehetőségként a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárból elérhető Corvina rendszerből keressük az adott művet. Ehhez a Corvina 4 Opac programot használják. Corvina 4 Opac jellemzői közé tartozik, hogy a rendszer csak könyvtáron belül érhető el. A felhasználó egy időben több adatbázist is tud egyszerre használni. Folyamatosan tartják a kapcsolatot a többi corvina modullal. Integrálja az interneten elérhető dokumentumokat, információkat. A találatokat halmazba rendezi, és több formátumban jeleníti meg.

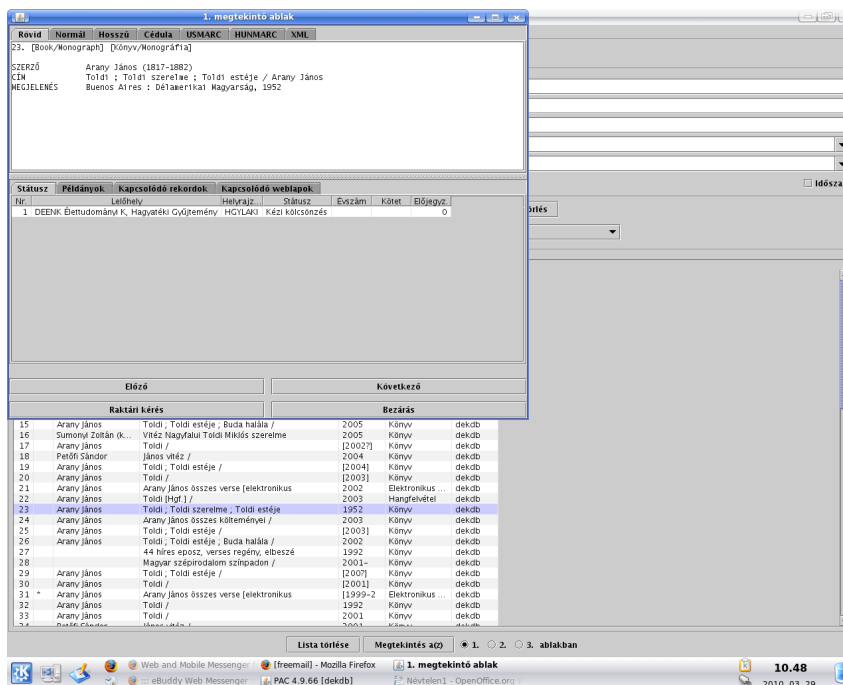
16. ábra Keresés a Corvina 4 rendszerben1

17. ábra Keresés a Corvina 4 rendszerben2

A keresés menete:

Első lépésben beírjuk a keresendő dokumentum adatait. Itt a Szerző Arany János, Cím Toldi. Ezután a Keresés gombra kattintunk. A rendszer kiadja a találatait. Amely az én esetemben rengeteg, így vagy böngészünk a találatok között, ha több információnk nincs a keresett dokumentumról, vagy szűkítésként megadjuk a kiadás évét. Ha megtaláltuk, amit kerestünk, akkor rákattintunk és egy külön ablak fog megjelenni, az alábbi módon.

18. ábra Találatok megjelenítése a Corvina 4 rendszerben

Ebben az ablakban találjuk meg a mű részletesebb információit. Úgy, mint, hogy melyik könyvtárban található, mi a helyrajzi száma, ki van e kölcsönözve, ha igen, akkor mikor jár le a kölcsönzés ideje. A raktári kérést itt is elvégezhetjük, nem muszáj a kölcsönzési pultnál, papíron elvégezni. A helyrajzi szám segít nekünk abban, hogy a könyvet hol találjuk meg a könyvtárban.

3. Az állomány digitalizálása

A könyvtárak elsődleges célja mindig is az információk felhasználása, rendszerezése és közvetítése volt. Ez a könyvtárak fejlődésének folyamatában sem változik.

Az állományok digitalizálása sok feladatot foglal magába, mivel az elektronikus dokumentumok gyűjtése, rendszerezése, tárolása és a felhasználók felé nyújtása különböző feladatokat tartalmaz.

A következő pontokban összegyűjtöttem ezeket a feladatokat:

Az elektronikus információkat:

- Nyilván kell tartani,
- Közvetíteni kell: tájékoztatni kell a felhasználókat az aktuális online információkról,
- Elő kell állítani: előállhat olyan eset, amikor a felhasználó kérésére hoznak létre egyes elektronikus dokumentumot, ügyelni kell a dokumentumok megőrzésére,
- Tárolni kell,

Illetve az egyes könyvtári szolgáltatásokat bárhonnán el lehessen érní.

Az egyetem könyvtári rendszere katalogizáló és online katalógus funkcióira épít. De a nyilvántartást a többi dokumentuméhoz hasonlóan végzi. A felhasználó a megközelítés szempontjából többféle lehetőség közül választhat. Ide tartoznak a katalógusban való keresések, a betűrendes web-listák, a tematikus portál jellegű megközelítések stb.

A könyvtárakban megjelenő elektronikus dokumentumok a gyors, hatékony, a nyomtatott szöveghez képest megsokszorozott keresési és strukturálási lehetőséggel bíró információközvetítés eszközei, ugyanakkor a megnövekedett technikai követelményeken túl jelentősen megnövelik a nyilvántartásukkal foglalkozó és a tájékoztató könyvtárosok gondjait. Maguknak is nehéz naprakészen számon tartani a növekvő számú adatbázist, amelyek közül némelyek a hálózaton érhetőek el az intraneten belül szabadon, másokhoz egyedi jelszó kell, megint mások csak egyes gépcsoportokon indíthatóak el eseti installálással, vagy jelszó szükséges hozzájuk, és természetesen vannak ritkábban használtak is, amelyek a könyvekhez hasonlóan a raktárban várnak a felhasználóra. A könyvtárosoknak nehéz feladatuk, hogy úgy vezessék a felhasználót, hogy ő ne érezze magát elveszettnek az információk tengerében. Hanem, tudja használni a számára fellelhető lehetőségeket és információkat.

A hálózati dokumentumok esetében a leírások a katalógus jellegű adatbázisba kerülnek, van olyan, hogy a könyvtári katalógusba. Ilyenkor az elektronikus dokumentumok beleolvadnak a könyvtári állományba, és a keresések segítségével könnyen megtalálhatóak. Ha a felhasználó nem könyvet keres, de ezt nem jelzi a keresés során, akkor is sikerül megtalálnia a keresett dokumentumot. A katalógusokban így megtalálhatóak a folyóiratok is. Tehát az elektronikus

dokumentumok azért is előnyösek számunkra, mert könnyebb a könyvtár honlapjáról keresgélni, és megtalálni az adott információt, dokumentumot.

A könyvtárosoknak nagy gondot kell fordítani a dokumentumok karbantartásáért. Mivel a könyvtár által szolgáltatott adatbázisok elérési módja megváltozhat, az előfizetési konstrukció módosulásával. Először az adatbázis felkerül a belső hálózatra, majd online elérésű lesz mindenki számára. Azaz a könyvtárosok fontos feladatai közé tartozik az is, hogy regisztrálja a dokumentumot, és utána folyamatosan kövesse annak elérési módjának változásait illetve, hogy az olvasót eljuttassa a dokumentum éppen aktív elérési pontjához.

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti könyvtára kialakított egy rendszer sémát, amely a következőket tartalmazza:

- A különböző típusú elektronikus dokumentumokat a könyvtári rendszer katalogizáló moduljában írja le a könyvtáros, ellátva hagyományos módon ETO jelzetekkel, tárgyszavakkal, a dokumentumok hozzáféréséről tájékoztató instrukciókkal és URL-lel.
- A rekord az online katalógusba kerül, a többi könyvtári dokumentummal egyenrangúan kereshető, és az URL közvetlen elérést is biztosít.
- A rekordok alapján periodikusan listák készülnek, amelyek a könyvtár honlapjára kerülnek:
  - betűrendes lista a címek alapján,
  - tárgyi kategóriák szerint az ETO jelzetre épülve,
  - egy rövidített, az újdonságokat felsoroló lista.
- A beírt rekordok URL-jét periodikusan ellenőrzi egy automatizmus, amely jelzi a könyvtárosoknak, ha nem elérhető URL-re bukkan.
- A könyvtáros minden javítást, kiegészítést, törlést a bibliográfiai rekordban végez, így javításai az OPAC-ban és a következő listagenerálás után a weblistában is megjelennek.

Mi is a bibliográfiai rekord?

Azon elektronikus dokumentumokról, amelyek elérhetővé válnak az olvasók részére, bibliográfiai rekord készül.

Miből készülhet bibliográfiai rekord?

- Teljes szövegű folyóiratokról
- Könyvtár által előfizetett adatbázisról
- Helyi hálózaton elérhető adatbázisról
- Egyedi munkaállomásokon elérhető adatbázisokról
- Az egyetemi oktatás és kutatás számára értékes internetforrások, amelyek szabadon hozzáférhetőek ¹⁵

A bibliográfiai rekordok egy szabvány szerint készülhetnek, MARC formátumú kell, hogy legyen és tartalmaznia kell a feltárás eszközeit, angol és magyar nyelvű tárgyszavakat illetve ETO jelzeteket.

A legújabbban feltöltött elektronikus dokumentumokról az Újdonságok listája folyamatosan tájékoztatja a felhasználót.

Fontos azon elemek kiszűrése, amelyek már nem online elérhetőek, ezeket a dokumentumokat karban kell tartani. Ezt az ellenőrzést egy úgynevezett automatizmus végzi, amely a megadott URL-t megkísérli elérni. Ha ez sikerült, akkor a weblap title mezőjében megadott címet összehasonlítja a bibliográfiai rekordban az URL-hez kapcsolt címmel. Utolsó lépésként az automatizmus feljegyzi az ellenőrzés dátumát. Abban az esetben, ha az ellenőrzés során nem sikerült elérni az adott dokumentumot, akkor az automatizmus értesíti az URL gondozóját a bibliográfiai rekord azonosítójára hivatkozva. ¹⁶

---

¹⁵ A könyvtár: elektronikus információk tárolója, közvetítője, előállítója – dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján

¹⁶ A könyvtár: elektronikus információk tárolója, közvetítője, előállítója - dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján, továbbá <http://www.ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikkek/valcikkek0401/koltay.html>

Útmutató a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának elektronikus dokumentumaihoz való hozzáféréshez

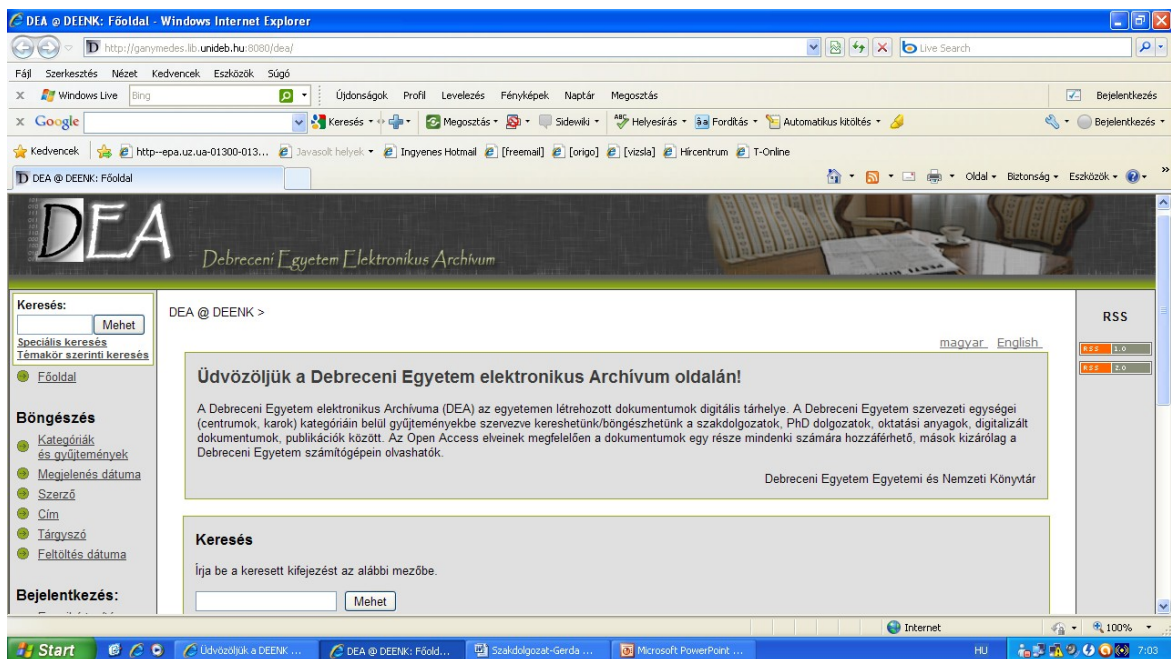

19. ábra DEA 1

A DEA tartalmazza a könyvtár digitális dokumentumait.
Hogy mit is tudunk feltölteni a DEA oldalra?

- Hallgatói szakdolgozatokat az Informatikai Karról
- PhD dolgozatokat
- Oktatási segédanyagokat
- Illetve a digitalizált anyagokat

Ha rákattintunk a DEA ikonra, akkor egy új oldalon a következő oldal jelenik meg.

20. ábra DEA 2

Ha a görgetősávot lejjebb görgetjük, akkor megtalálhatjuk, hogy a DEA-ban milyen kategóriák találhatók. Itt kezdhetjük a keresésünket. Ha az Informatikai Karra kattintunk, akkor egy olyan oldal tárul elénk, amelyben a szakdolgozatok között nézelődhetünk.

21. ábra DEA 3

De ezek az anyagok csak a könyvtári gépekről érhetőek el.

IV. A jövő tervei és lehetőségei

A nagy kérdés a könyvtárosok számára, hogy vajon a jövő és a további fejlesztések vajon milyen lehetőségeket foglalhat még magába. Vajon hova fejlődhet még a világ és vele együtt a könyvtárak is.

Mivel napjainkban a fejlődés már megállíthatatlan, így a modern tájékoztatási technológia eszközeinek felhasználásával és segítségével az iskolai könyvtárak az oktatás, a művelődés, az információ szétsugárzásának fontos központjai lehetnek.

Régebben fizikai tér kellett, hogy a könyveket, dokumentumokat, gyűjteményeket tárolják, és nyilvántartsák. Ma már más a helyzet. A könyvtárosok és az épület is más szerepet tölt be, mióta megjelentek a számítógépek és az elektronikus dokumentumok.

A könyvtárak végtelen információtartalmának digitalizálása egyre nagyobb méreteket ölt. Felmerül az a kérdés, hogy vajon ezen információk mennyire lesznek nyitottak a felhasználók felé. Folyik a munka, azon a téren, hogy a könyveket digitalizálják, amelyeket elérhetővé és olvashatóvá kell tenniük.

Vajon mi változtatta meg olvasói szokásainkat. Erre a legegyszerűbb válasz az internet. Napilapokat, folyóiratokat, sőt még néhány magyar író műveit is elérhetjük az interneten.

Könyvtárak a jövőben is lesznek, csak éppen megváltozik a szerepük. A könyvtárak intézik az előfizetéseket, prezentálják a folyóiratokat egységes felületeken, a könyvtárosok segítenek az olvasónak tájékozódni a "virtuális polcok" között. Könyvtárakra hárul az új média "bevezetése". A kutató- és oktatási intézmények könyvtárai részt vehetnek a helyben található tudományos anyagok, adatbázisok Web-re vitelében is.

Vajon mik a tervei a Debreceni Egyetem könyvtárának a közeljövőben?

Folyamatban van az online raktári kikérők és az OpenURL alapú keresésintegráció bevezetése. Az OpenURL alapú keresésintegráció a külső adatbázisok irányába integrálna, a már meglévő online könyvtárközi kölcsönzési kérésindítással.¹⁷

A DEENK és a Tiszántúli Református Egyházkerület két könyvtára összefogott, hogy megnyerjék a pályázatot a könyvtár fejlesztésekre. Ez sikerült is, így 2009. szeptember 10-én

---

¹⁷ A könyvtár: elektronikus információk tárolója, közvetítője, előállítója – dr. Koltay Klára szóbeli közlése alapján, <http://www.matud.iif.hu/01feb/holl2.html>

aláírták az *Országos hatókörű korszerű könyvtári szolgáltatások infrastruktúra fejlesztése* című pályázatot. A pályázatot az Európai Unió és az Európai Regionális Fejlesztési Alap támogatja és finanszírozza, 100 millió forintos beruházással. A tervekben szerepel, hogy a tanulók majd virtuális környezetben tanulhatnak, ahol megtalálhatóak lesznek az e-learning módszerek, illetve az oktatási anyagok és kötelező olvasmányok elérhetőek lesznek helyben és hálózaton is egyaránt. Céljuk, hogy a könyvtár látogatottsága emelkedjen, és megfeleljen a hallgatók tanulási igényeinek, a legmodernebb technikákkal. Emellett fontos szempont az is, hogy a fogyatékkal élő hallgatók is egyenlő esélyeket kapjanak a tanuláshoz.

2010. januárjában jelentették be, hogy a könyvtárak megkezdhetik a fejlesztéseket, melyet 350 millió Ft-os támogatással tehetnek meg. A feladatok között szerepel többek közt a web 2.0-ás eszközök, így blogok, internetes üzenetküldő szolgáltatások, valamint képújságok bevezetése. A Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP 1.2.3) elnyert 100 millió forintos összegből pedig multifunkciós munkaállomások, automata kölcsönző pultok kerülnek kiépítésre, a könyvtári szolgáltatások pedig 24 órán keresztül lesznek elérhetőek. A tervek szerint a fejlesztéseknek 2011 márciusára kellene befejeződnie.¹⁸

---

¹⁸ <http://www.edupress.hu/hirek/index.php?pid=egycikk&HirID=21846>,
http://infodebrecen.hu/hirek/helyi_hirek/orszagos_hatokoru_korszeru_konyvtari_szolgaltatasok_infrastruktu/

V. Összegzés

A szakdolgozatom elején leírtam, hogy szeretném megismerni a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár történetét, a keresőrendszereket, a könyvek digitalizálását és nem utolsósorban, hogy mi várható a közeljövőben a könyvtárak terén.

Ahogy egyre jobban beleástam magam ezekbe a témákba, sok mindent tudtam meg az OPAC illetve a Corvina rendszer működéséről.

Céлом volt, hogy egy rövid útvonalon bemutassam, hogy milyen változáson mentek keresztül a könyvtárak, hogyan jutottak el idáig, milyen fejlődések történtek az évek során.

A könyveket felváltják az elektronikus dokumentumok, egyre több dokumentumot, művet digitalizálnak. A kutatók, fejlesztők keresőket fejlesztettek ki, amelyeknek célja az volt, hogy az olvasók, felhasználók igényeit egyre jobban kielégítsék, megkönnyítsék a keresést.

Dolgozatomban példákon keresztül próbáltam illusztrálni, hogyan is megy végbe egy ilyen keresés. Sok segítséget nyújtott a számomra felkínálkozó könyvek, és elektronikus irodalmak, illetve dokumentumok. Melyek segítségével a keresést még könnyebbé tudom most már tenni számomra.

Érdekes felismerést tett számomra az a tény, hogy sok könyv, mely segítségemre volt az ismeretek elsajátításában, már az interneten elektronikus formában is megtalálható. A könyvek automatizálása gyorsan történik, pedig még nemrég volt, hogy a számítógépek megjelentek a könyvtárakban. A fejlődés gyors ütemben történik, azzal a céllal, hogy a felhasználók és a könyvtárosok dolgát minél jobban megkönnyítsék.

A Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár is sok változáson ment keresztül az évek során, melyet dolgozatomban igyekeztem bemutatni. Céлом volt, hogy átláthatóan végig tudjuk követni a könyvtár történetét, attól az időszaktól kezdve, hogy megjelent a számítástechnika. A számítógépek segítségével sokkal könnyebb egy adott dokumentumot megkeresni, hiszen erre való a keresők, és az online katalógusok.

Mivel a szakdolgozatom megírásánál figyelemmel követtem a könyvtár alakulását, biztos vagyok benne, hogy a jövőben, még számos fejlődést és fejlesztést fogunk tapasztalni. Hiszen ma már a technológia fejlődésének nem tudunk határt húzni.

Felhasznált irodalom

Idézet:

Kosztolányi Dezső

http://www.grof-szechenyi.hu/kvt_miert.html

Könyv:

Egyetemi könyvtárak Magyarországon : Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, Budapest 2003.

Horváth Tibor Papp István : Könyvtárosok kézikönyve 1., Budapest 2003.

Horváth Tibor Papp István : Könyvtárosok kézikönyve 2. Budapest 2001.

Horváth Tibor Papp István : Könyvtárosok kézikönyve 3. Budapest 2003.

Horváth Tibor Papp István : Könyvtárosok kézikönyve 4. Budapest 2002.

Bakonyi Géza Kokas Károly : Bevezetés a könyvtári informatikába, Szeged 2006.

Bakonyi Géza : Kutatás a hálózati könyvtári katalógusaiban, Budapest 1996.

Ungváry Rudolf Vajda Erik : Könyvtári információ keresés, Budapest 2002.

Internetes forrás:

http://www.oszk.hu/kiadvany/kf/1999/2/bakonyi_h.html

http://tmt.info.omikk.bme.hu/print.html?id=2106&issue_id=62

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=2106&issue_id=62

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=725&issue_id=43

http://www.exlh.hu/termek_aleph.htm

<http://www.ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikkek/valcikkek0401/koltay.html>

<http://www.matud.iif.hu/01feb/holl2.html>

<http://www.edupress.hu/hirek/index.php?pid=egycikk&HirID=21846>,

http://infodebrecen.hu/hirek/helyi_hirek/orszagos_hatokoru_korszeru_konyvtari_szolgaltatasok_infrastrukturu/

Szöbeli közlés alapján:

Keresés a Corvina adatbázisban – dr. Koltay Klára

A könyvtár: elektronikus információk tárolója, közvetítője, előállítója – dr. Koltay Klára

Corvina rendszer – dr. Koltay Klára